RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Första Kammaren. N:o 25.

Måndagen den 1 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 77, angående anläggning af en centralverkstad för reparation af lokomotiv för mellersta och södra Sveriges statsbanor; och

n:o 78, angående fullbordande af statsbanan mellan Krylbo och Örebro samt fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 29 nästlidne april bordlagda ärenden, nemligen konstitutionsutskottets utlåtande n:o 12, statsutskottets utlåtanden n:is 10 och 73—76, bankoutskottets memorial n:is 12 och 13, lagutskottets utlåtanden n:is 55—57, äfvensom särskilda utskottets utlåtande n:o 1.

Ledighet från riksdagsgöromålen till innevarande riksdags slut beviljades herr *Lithander* från och med den 4 och herr *Rohde* från den 6 i denna månad.

På framställning af herr talmannen beslöts, att statsutskottets utlåtanden n:is 77 och 78 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,41 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 25 sistlidne månad.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets memorial n:o 79, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående beräkningen af postverkets stater för år 1900 m. m.;

sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 7, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande väckta motioner rörande folkskolelärares aflöning;

bankoutskottets memorial n:o 14, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott; äfvensom

sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2, angående ersättning till utskottets sekreterare.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare, godsegaren m. m. *Herman Behm* af akut ledgångsreumatism är förhindrad att tills vidare deltaga i riksdagsarbetet, intygar.

Stockholm den $^2/_5$ 1899.

H. Wetterdal,
med. doktor.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 77 och 78.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att på föredragningslistan för morgondagens plenum statsutskottets utlåtande n:o 73, med anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville inleda förhandlingar om aftal mellan Sverige, Norge och Danmark rörande en samfäld deklaration till öfriga magter, hvarigenom de skandinaviska staterna förklara

sig för principielt och permanent neutrala, uppföres näst efter statsutskottets utlåtande n:o 76, angående ett till allmänna läroverket i Kalmar beviljadt lån, att derefter uppföres statsutskottets utlåtande n:o 77, angående anläggning af en centralverkstad för reparation af lokomotiv för mellersta och södra Sveriges statsbanor, derefter samma utskotts utlåtande n:o 78, angående fullbordande af statsbanan mellan Krylbo och Örebro samt fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee, och derefter särskilda utskottets utlåtande n:o 1, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående civile tjensteinnehafvares rätt till pension af staten m. m., dels ock sju i anledning af samma proposition väckta motioner, samt att öfriga två gånger bordlagda ärenden uppföras i den ordning, hvari de för närvarande äro uppstälda.

Denna hemställan bifölls.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Pettersson, Fredrik Emil,* från den 4 i denna månad till innevarande riksdags slut.

Kammaren åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 3 maj.

Kammaren sammanträde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 26 sistlidne månad.

Upplästes ett inkommet läkareintyg af följande lydelse:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare, kammarherren *J. Kennedy* på grund af halssjukdom är förhindrad bevista Riksdagens sammanträden, intygar,

Stockholm 3 maj 1899,

Vinc. Lundberg,
leg. läkare.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 38 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen;

n:o 14, i anledning af väckta motioner, afseende förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för valrätt till Riksdagens Andra Kammare;

n:o 15, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande bestämmelser rörande behandlingen af ministeriella ärenden;

n:o 16, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande grundlagsbestämmelser om behandlingen af kommandomål;

n:o 17, i anledning af väckt motion om ändring af § 13 regeringsformen; och

n:o 18, i anledning af väckt motion om ändring af § 15 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 80, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående pension för statistikern hos telegrafstyrelsen E. S. Severin;

n:o 81, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående understöd åt förre sergeanten F. Bergman;

n:o 82, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående understöd åt arbetsledaren August Andersson;

n:o 83, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående arrendefri upplåtelse till Jönköpings läns fångvårdsförening af förra militiebostället $^1/_2$ mantal Långanäs n:o 1 i nämnda län;

n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af kronolägenheten Halmstads slottsjord samt en inom Riksdagen i samma ämne väckt motion; och

n:o 85, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden:

n:o 8, i anledning af väckt motion om bemyndigande för riksgäldskontoret att i vissa fall till riksbanken öfverlemna svenska statsobligationer; och

n:o 9, angående anvisande af ersättning till utskottets kansli;

bevillningsutskottets betänkande n:o 29, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1900;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 58, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande lagstiftning om väghållningsbesvärets utgörande;

n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse af § 8 i lagen angående köttbesigtning och slagthus den 22 december 1897; och

n:o 60, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förändrade föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges egendom; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 10, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t beträffande befrielse för fattigvårdsstyrelse i gränskommun från befattningen med fortskaffande af från grannlanden hitförpassade arbetsföre, men nödstälde svenske undersåtar; och

n:o 11, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åtgärder för säkrare förvaring af de under pastors uppsigt varande arkivalier.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 79, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående beräkningen af postverkets stater för år 1900 m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemstält.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta stats- och lagutskottets sistlidne dag bordlagda memorial n:o 7, äfvensom bankoutskottets samma dag bordlagda memorial n:o 14.

Vid föredragning af sammansatta banko- och lagutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 2, angående ersättning till utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemstält.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 29 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 12, i anledning af väckta motioner i fråga om ändring i bestämmelserna om de ständiga utskottens sammansättning m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 29 nästlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—14.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Ang. pension för e. o. professorn M. G. Rosenius.

Punkten 15.

Herr Billing: Såsom herrarne finna, har jag anmält mig såsom reservant mot utskottets förslag i denna punkt, och jag står som ensam reservant. Detta är en mycket betänklig position för en reservant i statsutskottet, och jag kan icke för mig sjelf förklara, att jag sålunda blifvit ensam reservant, på annat sätt, än att jag i utskottet måtte hafva mycket illa försvarat den kongl. propositionen, så att jag med mitt försvar måtte rent af hafva skadat densamma, då jag nemligen anser, att den borde kunnat af Riksdagen bifallas utan något försvar alls. Att det emellertid icke blott är subjektiva grunder, som motiverat reservationen, det kunna herrarne finna deraf, att statskontoret, som är ett mycket kritiskt embetsverk och allra minst torde kunna anklagas för att ledas af falska känslohänsyn, utan ringaste reservation tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag, och för mig är det också alldeles klart, att, så vida man icke vill här göra ett undantag från de regler, som eljest pläga i liknande fall följas i Första Kammaren och som sedan genom gemensam votering bekräftats af Riksdagen, den kongl. propositionen bör bifallas.

Såsom herrarne hafva sig bekant, finnes icke för de extra ordinarie professorerna någon i lag bestämdt gifven pensionsrätt, utan för hvar och en, som skall erhålla pension, anses behöfligt att derom för Riksdagen framlägga särskildt förslag. Gång efter annan har dock Riks-

dagen bifallit sådana propositioner, och derför har genom häfd blifvit fastslaget såsom en rätt för extra ordinarie professorerna, att de ega att erhålla pension, när de i öfrigt uppfylt tjenste- och åldersvilkoren. Att således extra ordinarie professorn Rosenius skall få pension, derom har egentligen icke varit någon tvist uti statsutskottet. Frågan gäller allenast beloppet. Nu förhåller det sig så, att de extra ordinarie professorerna hittills erhållit en pension af 3,500 kronor — således samma summa, som statsutskottet föreslagit åt Rosenius. Så långt är statsutskottet således, om jag får så säga, aritmetiskt konseqvent. Men hvarför hafva de extra ordinarie professorerna förut erhållit 3,500 kronor i pension? Den siffran är icke tagen på höft, den är icke beviljad på grund af särskild godhet från Riksdagens sida, utan denna siffra har tagits i öfverensstämmelse med de grunder, som eljest äro bestämmande för tjenstemäns pensionering, och enligt hvilka grunder gäller, att de skola erhålla lönen i pension. Lönen har för extra ordinarie professorer till 1898 års riksdag varit 3,500 kronor, derför hafva de också fått i pension 3,500 kronor. Nu förändrades löneförmånerna för de extra ordinarie professorerna vid 1898 års riksdag, så att lönen inberäknadt ålderstillägg blef 4,300 kronor. Efter alla de grundsatser, som inom den svenska staten hittills gjort sig gällande i fråga om pensionsrätten, skulle då häraf blifva en konseqvens, att hädanefter de extra ordinarie professorerna, om de få pension, böra erhålla denna till belopp af 4,300 kronor. Det har händt, när man förbättrat lönevilkoren för en tjenstemannaklass, att man gjort den inskränkningen, att denna förbättring icke skulle öfva inflytande på pensioneringen. Så gjordes dock icke vid 1898 års riksdag i fråga om de extra ordinarie professorernas pensionsrätt. Efter all konseqvens borde derför de extra ordinarie professorerna efter år 1898 erhålla pension af 4,300 kronor. Så har också Kongl. Maj:t i den proposition angående ordnandet af pensionsväsendet i allmänhet, hvilken äfven i dag ligger på kammarens bord, föreslagit, att de extra ordinarie professorerna skulle hafva 4,300 kronor i pension, och jag är alldeles viss om att i det särskilda utskott, som behandlat detta ärende, icke förekommit och att, äfven om Första Kammaren skulle ingå i en detaljgranskning af det kongl. förslaget, ej heller der skulle förekomma någon opposition mot att de extra ordinarie professorerna skulle erhålla 4,300 kronors pension.

Ang. pension för e. o. professorn M. G. Rosenius. (Forts.)

För mig har denna punkt, så obetydlig den kan synas, ganska stor betydelse, ty det är nu första gången efter löneregleringen för de extra ordinarie professorerna, som en proposition föreligger om pension åt någon af dem, och hvad här i dag beslutas, torde derför åtminstone kunna åberopas som ett prejudikat vid följande liknande framställningar. Mitt påstående är, och det vågar jag stå för och det vågar jag försvara, att, för så vidt de extra ordinarie professorerna hädanefter skola erhålla pension och för så vidt vi vilja behandla dem efter samma regler, som gälla för andra tjenstemän, de böra erhålla 4,300 kronor i pension.

Då säger man möjligen: ja, detta kan gälla om de extra ordinarie professorerna i allmänhet, men det gäller icke om Rosenius. Nå väl, om Riksdagen vill förklara, att de extra ordinarie professorerna i allmänhet skola få 4,300 kronor i pension, ehuru Rosenius icke skall

Ang. pension för e. o. professorn M. G. Rosenius. (Forts.)

hafva denna pension, så är för mig den stora hufvudsaken vunnen, ty jag kämpar icke för Rosenius personligen, utan för de extra ordinarie professorerna i allmänhet. Kunde Riksdagen i dag besluta, att de extra ordinarie professorerna skola hädanefter få 4,300 kronor i pension, men att Rosenius får nöja sig med 3,500 kronor, så finge jag vara till freds dermed, men något sådant kan icke Riksdagen besluta, och om vi också skulle förklara, att beslutet i dag icke skall utgöra något prejudikat, så veta herrarne väl, att sådant icke har alltför stor betydelse, då det gäller pensionsfrågor.

Om det nu är så, att man icke vill neka de extra ordinarie professorerna i allmänhet 4,300 kronor i pension, hvilka skulle då skälen vara för att Rosenius ej bör hafva så mycket? Statsutskottet har härför anfört två skäl, det ena att Rosenius icke har lön på stat, utan att hans lön utgår i form af prebendepastorat, och det andra att han varit tjenstledig sedan 1898. Men äro dessa två skäl verkligen af reel betydelse? I fall den omständigheten, att Rosenius icke haft lön på stat, utan blott haft ett prebendepastorat, skulle hafva inflytande på frågan om hans pensionering, skulle den möjligen kunna föranleda slutledningen, att han icke borde hafva någon pension alls, men herrarne kunna icke bevisa, att, derför att hans lön icke utgått kontant, utan i form af prebendepastorat, han bör hafva 3,500 kronor och icke 4,300 kronor. Det är alldeles omöjligt att försvara den konklusionen. Icke ligger i den omständigheten, att han har ett prebendepastorat, något skäl för att han skall nöja sig med 3,500 kronor och icke få 4,300.

Utskottets andra skäl är, att han haft tjenstledighet sedan 1898. Då hemställer jag, om från den omständigheten, att en extra ordinarie professor blifvit så sjuk, att han icke kunnat tjenstgöra sista året, kan dragas den konklusionen, att han skall hafva en mindre pension? Skall det såsom ett nytt vilkor för att en extra ordinarie professor skall vara pensionsberättigad uppställas, att han icke får hafva haft tjenstledighet under sista året.

Om Riksdagen skulle besluta, att de extra ordinarie professorerna i allmänhet skola hafva 4,300 kronor i pension, men Rosenius blott 3,500, skulle jag säga: det var nu en välsignad sak, att man medgaf det första, men det var obilligt att påyrka det senare. Men då nu Riksdagen icke kan besluta det första, synes mig det enda rigtiga vara, att man låter de extra ordinarie professorerna genom Riksdagens beslut i dag få ett erkännande af den pensionsrätt, som bör tillkomma dem i allmänhet, och ej gör något undantag i fråga om Rosenius, som är sjuttiofyra år gammal och som tjenstgjort så många år, att han har ett stort öfverskott öfver hvad som fordras för att hafva uppfylt pensionsvilkoren.

På grund af hvad jag anfört får jag yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr statsrådet Claëson: Af utskottets motivering synes framgå, att utskottet i princip erkänner, att efter den i fjol skedda löneregleringen pensionen för extra ordinarie professor bör vara 4,300 kronor, eller samma belopp som Kongl. Maj:t föreslagit åt extra ordinarie professorn Rosenius, men, säger utskottet, detta bör icke vara tillämp-

ligt på Rosenius af två skäl. Det ena är att hans lön utgår allenast i form af prebendepastorat och det andra att han under sista åren åtnjutit tjenstledighet.

Ang. pension för e. o. professorn M. G. Rosenius. (Forts.)

Hvad angår det första skälet, eller att han icke åtnjutit kontant lön af statsverket, utan endast haft ett godt prebende, så är detta fullkomligt rigtigt, men jag ber att få nämna, att inkomsten af detta prebende är beräknad till öfver 6,000 kronor — om jag icke minnes orätt är den beräknade siffran 6,490 kronor. Således har Rosenius, fastän han är extra ordinarie professor, haft högre aflöning än ordinarie professorer i allmänhet, och det förefaller då att vara en bra stor afknappning för honom att, när man gifver honom pension, han får icke blott lägre sådan än ordinarie professorer, utan till och med lägre än hvad Riksdagen synes vilja bestå åt extra ordinarie professorer i allmänhet.

Det andra skälet, utskottet åberopat, är att Rosenius under sista tiden åtnjutit tjenstledighet. Det har han gjort, och hans läkarebetyg innehåller, att han sedan 1897 års vår lidit af kronisk hjernsjukdom med deraf härledande oförmåga till ansträngande intellektuelt arbete och till följd deraf är urståndsatt att sköta sitt embete, utan att någon sannolikhet förefinnes, att han kan blifva i stånd att återinträda i tjenstgöring. Rosenius är född 1825 på sommaren och blir således snart sjuttiofyra år gammal. Jag ber vidare att få fästa kammarens uppmärksamhet på att det icke är Rosenius, som väckt frågan om pension åt honom, utan det är det akademiska konsistoriet i Lund, som två särskilda gånger hos Kongl. Maj:t anhållit, att Kongl. Maj:t, för att tillgodose ett rätt skötande af den akademiska undervisningen, måtte vidtaga åtgärder för Rosenius' försättande på indragningsstat. Rosenius har sedan i en skrifvelse, som inkommit strax efter konsistoriets sista framställning, förklarat sig villig att afgå mot en pension af 4,300 kronor, och han har dervid såsom skäl för denna siffra åberopat den i fjol gjorda löneregleringen för de extra ordinarie professorerna. Det pensionsbelopp, hvarom här är fråga, är noga taget blott 800 kronor. Utskottet har föreslagit Riksdagen att bevilja 3,500 kronor, och Kongl. Maj:t har begärt 4,300 kronor. Med hänsyn till Rosenius' ålder och det upplästa läkarebetygets innehåll föreställer jag mig också, att det icke skall vara för så synnerligen lång tid, som dessa 800 kronor årligen kunna komma att utgå, men deremot är det en synnerlig vinst för universitetet i Lund, om denne otjenstbare professor får pension och en ny kraft kommer i stället och verkar på hans plats.

På grund af de omständigheter jag anfört, ber jag att få rekommendera Kongl. Maj:ts framställning i kammarens välvilja.

Friherre von Otter: Den förste, högt ärade talaren vet nogsamt, att åtminstone bland en del ledamöter i statsutskottet funnos lifliga sympatier för den mening, han förfäktat, likväl under förutsättning att några skäl blefve anförda, som kunde anses uppväga de skäl, hvilka talade emot den högre pensionen. När frågan om pensionering af de extra ordinarie professorerna första gången för 5—6 år sedan förevar i Riksdagen, inkom statsutskottet med en hemställan om att någon sådan

Ang. pension för e. o. professorn M. G. Rosenius. (Forts.)

pensionering icke måtte åt dem beredas, dock under uttalande af den förhoppning, att en allmän pensionsreglering måtte ske för såväl desse som öfrige lärare. Denna mening godkändes icke af Riksdagen, som efter gemensam votering tillerkände de extra ordinarie professorer, om hvilka då var fråga, pension af 3,500 kronor. Nu har föreslagits en höjning af denna pension till 4,300 kronor, detta på den grund att vid förra riksdagen de extra ordinarie professorernas lön blifvit höjd till detta belopp. På föredragningslistan för i dag finnes äfven uppförd till behandling en kongl. proposition, deri föreslagits, att dessa extra ordinarie professorer måtte erhålla den pension, som enligt vanliga grunder betingades af deras lönevilkor, men, såsom herrarne finna af utskottets utlåtande angående denna proposition, har Kongl. Maj:ts framställning enhälligt afstyrkts under hemställan om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida icke från tjenstemännen sjelfva skulle kunna erhållas något bidrag till deras pensionering, och i förväntan på denna utredning blir säkerligen icke heller nu någon pensionsrätt fastställd för de extra ordinarie professorerna i allmänhet. Skulle nu i dag åt Rosenius bestämmas en pension af 4,300 kronor, skulle detta beslut möjligtvis kunna komma att inverka på den blifvande allmänna pensionsregleringen eller åtminstone icke kunna då uppehållas.

Detta är en synpunkt, hvartill hänsyn icke tagits vid förevarande ärendes behandling i utskottet, emedan utredning härom då icke förelåg, men utom de skäl, som omnämnts af de föregående talarne, har utskottet grundat sin framställning om en lägre pension åt Rosenius än Kongl. Maj:t föreslagit på två omständigheter. Den ena är, att extra ordinarie professorer vid tre föregående tillfällen erhållit pension af 3,500 kronor. Och vidare hafva för icke mer än ett år sedan det större akademiska konsistoriet i Lund, universitetskansleren och statskontoret tillstyrkt en pension af 3,500 kronor åt Rosenius samt Rosenius sjelf förklarat sig belåten med att få detta belopp i pension. Jag hemställer då, om utskottet ur utskottssynpunkt kunnat här föreslå någon annan summa än 3,500 kronor.

Såsom jag yttrade i början af mitt anförande, hade säkerligen, i fall man kunnat finna tillräckliga skäl att tillstyrka Kongl. Maj:ts proposition, den ärade reservanten icke i utskottet varit ensam om sin mening, och får jag på grund af de skäl jag nu anfört yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Den siste talaren betonade, så vidt jag hörde honom rätt, såsom det starkaste skälet för utskottets förslag den omständigheten, att förra året det akademiska konsistoriet, universitetskansleren och statskontoret tänkt sig en pension af 3,500 kronor åt professor Rosenius. Men ingenting annat ligger i det förslaget än det, som jag sökt betona mycket starkt i mitt förra yttrande, nemligen att så länge som extra ordinarie professorernas lön var 3,500 kronor, så tillstyrkte man en pension af 3,500 kronor. Det var ju omöjligt att i fjol tänka sig något annat, men nu har den väsentliga förändringen inträdt, att extra ordinarie professorernas lön blifvit omreglerad vid 1898 års riksdag, då lönen sattes till 4,300 kronor. Genom

att nu föreslå en pension af 4,300 kronor vidhåller man just den princip, som i fjol följdes. I stället för den pension af 3,500 kronor, som konsistoriet, kanslern och statskontoret förut föreslagit, hafva de i år konseqvent föreslagit icke 3,500 utan 4,300 kronor. Att professor Rosenius i fjol förklarade sig villig taga emot 3,500 kronor berodde naturligtvis derpå, att han icke kunde för sig begära mer än andra extra ordinarie professorer då kunde erhålla. Att han i år icke anser sig behöfva vara nöjd med mindre än 4,300 kronor, beror naturligtvis på, att han anser sig icke behöfva behandlas sämre än andra extra ordinarie professorer.

Ang. pension för e. o. professorn M. G. Rosenius. (Forts.)

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lindgren: De skäl, som anförts för att pensionen åt professor Rosenius måtte bestämmas till 4,300 kronor, synas mig så alldeles sjelfklara, att jag knappt kan finna, att man billigtvis kan säga något deremot. Det af statsutskottet anförda skäl för en lägre pension kan jag icke fatta. Situationen är ju den, att Rosenius har en lön, som vida öfverstiger och kanske är dubbelt så stor som en ordinarie professors. Det är således för honom alldeles ingen olycka att icke få pension, utan det är en ekonomisk fördel för honom att få sitta qvar och behålla sin lön. Tjenstgöra kan han icke, då han är sjuk. För universitetet är det en annan sak. För universitetet är det en svårighet att icke kunna besätta platsen med friska krafter och universitetet har derför repeterade gånger anhållit om pension åt Rosenius. För de extra ordinarie professorerna är det vidare vigtigt att, då första gången efter förhöjningen af lönen fråga om pension åt en extra ordinarie professor förekommer, denna pension bestämmes enligt de grunder, som gälla för andra tjenstemän.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Alin: Efter den uttömmande utredning, som förut lemnats, skulle jag icke behöfva här yttra mig, men jag ber dock att till hvad de föregående talare, som uppträdt för reservationen, anfört få lägga några ord. Jag kan verkligen icke finna något skäl, som talar för utskottets framställning, byggd på de synpunkter, som här framhållits af den ledamot af utskottet, som här fört utskottets talan, eller att det ännu ligger i vida fältet, när en pensionsstat skall fastställas för extra ordinarie professorer, och att man derför skall hålla sig vid en pensionssumma, som icke står i samma proportion till lönen som det pensionsbelopp, hvilket utgår för andra tjenstemän. Det vore väl rigtigt att, då man väntar en reglering, följa de regler, som eljest tillämpas. Här vill man bestämma pensionen till 3,500 kronor, då lönen höjts till 5,500 kronor. Det är att lemna den principiella ståndpunkten och intaga godtyckets. Jag vill så mycket hellre rigta mig deremot, som ett dylikt beslut i sådana frågor som denna, första gången, sedan lönen bestämts till sitt nuvarande belopp, ganska lätt och naturligt får betydelse af ett prejudikat, som sedan blir normerande. Hvad skulle detta betyda med afseende å det ändamål, som Riksdagen velat främja, då den höjt lönen för extra ordinarie professorer? Jo, det skulle betyda, att i följd af den betydliga skilnaden mellan lön och pension läraren skulle,

Ang. pension för e. o. professorn M. G. Rosenius. (Forts.)

så länge som möjligt och äfven om hans krafter icke räckte till fullo till, stå qvar på sin plats, då han icke finge lemna den mot en pension, på hvilken han kunde lefva. Detta skulle i väsentlig mån förringa betydelsen af hvad Riksdagen gifvit universiteten genom att anslå de löner åt extra ordinarie professorer, som förlidet år beviljades och hvarmed afsigten väl varit, icke att gynna några tjenstemän, utan att främja verksamheten vid universiteten, så att den blifver sådan, som den skall vara och som landet och dess intressen hafva rätt att fordra.

Jag förenar mig i yrkandet på bifall till reservationen.

Herr Tamm, Hugo: Jag brukar mycket väl kunna förstå den förste ärade talarens uppfattning i allmänhet, men jag får bekänna, att jag i denna fråga icke har kunnat följa med den uppfattning, som hyses af honom. Det är troligtvis derför, att vi icke förstå hvarandra, som vi komma till så olika slut. De, som stå på en annan ståndpunkt än utskottet, vilja framhålla, att pension åt e. o. professorer skall fastslås alldeles som de vore ordinarie. Nu är förhållandet, att dessa e. o. professorer icke äro berättigade till någon pension. Deraf följer enligt min uppfattning, att pensionsfrågan rörande dem i hvarje särskildt fall skall pröfvas. Således är det här mera fråga om billighetsskäl, än hvad andra vilja hafva det till, en rättsfråga, och derför äro utskottets skäl sådana de äro.

I detta särskilda fall, då denne person, professor Rosenius, har haft mycket större lön såsom e. o. professor än öfriga e. o. professorer, och detta under en följd af år; då han vidare en gång förut erbjudit sig att afgå för 3,500 kronor, synas billighetsskälen tala för att pensionen för honom ej ställes högre än förut gifvits e. o. professorer. Men dertill kommer enligt min mening ett annat skäl, och det är detta: Att nu begagna det förhållandet, att e. o. professorslönen är höjd sedan den 1 januari, och tillämpa detta på en person, som aldrig en enda dag tjenstgjort under den tid, den högre lönen gält, det synes mig icke rigtigt. Det förhållandet synes mig göra, att man i detta fall med fullt skäl kan ställa den e. o. professor, hvarom här är fråga, såsom hörde han till gamla staten, och således, i full konseqvens med hvad man förut gjort, bevilja 3,500 kronor i pension åt honom. Något prejudikat kan jag icke finna att man härmed skapar. Men nog är det billigt att begära, det en person, för att erhålla pension på grund af en ny stat, skall någon dag hafva tjenstgjort under den nya staten. Således är jag öfvertygad att, utan att man behöfver fatta något särskildt beslut i det syftet, man, genom att afslå en pension af 4,300 kronor åt professor Rosenius, icke fastslagit, att nästa gång, då det gäller pension åt e. o. professorer, dessa icke skola få 4,300 kronor, ty de hafva då tjenstgjort under den nya staten, och då följes den gamla häfdvunna regeln att i pension gifva 80 procent af lönen.

Af dessa skäl har jag stält mig på utskottets sida, och jag anhåller om bifall till dess hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jemlikt de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bi-

fall till utskottets i föreliggande punkt gjorda hemställan samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 16.

Ang. pension för läroverks. kollegan F. A. Björkman.

Herr Tamm, Hugo: I denna punkt har jag på samma skäl, som jag anförde i den förra punkten, icke kunnat biträda utskottets förslag, det skälet nemligen, att det i dessa frågor är vigtigt att iakttaga en viss konseqvens. I denna fråga, som nu är före, är förhållandet det, att kollegan Björkman tjenstgjort dels vid pedagogi, dels vid allmänt läroverk — i Luleå — och dels derefter kommit åter till pedagogi. Nu är förhållandet det, att desse lärare vid allmänna läroverk äro berättigade till pension, men att — man kan väl säga genom förbiseende — lärarne vid pedagogierna icke innefattats i kongl. brefvet af den 16 mars 1858 angående pension åt lärarne vid elementarläroverken, som de allmänna läroverken då benämndes, fastän pedagogierna i allt äro att betrakta såsom allmänna läroverk. De vid pedagogierna anställde lärarne äro, såväl i fråga om kompetensvilkor till af dem innehafda befattningar som beträffande lön, tjenstgöringens omfattning, delaktighet i elementarlärarnes enke- och pupillkassa m. m., likstälde med lärarne vid de egentliga allmänna läroverken, hvarför också statskontoret säger, att det med fog kunde ifrågasättas, huruvida icke lärarne vid pedagogierna vore, om de eljest uppfylt vilkoren, pensionsberättigade på grund af 1858 års bref, men då de icke särskildt blifvit der nämnde, hafva de ansetts ej kunna erhålla pension utan särskild framställning. Hade Björkman nu varit qvar vid allmänt läroverk, hade han erhållit 3,000 kronor i pension, men derför, att han vid slutet af sin bana är anställd vid pedagogi, har utskottet följt den gamla regeln, att pensionen bör sättas till 80 procent af lönen. Men hvad som gjort att jag reserverat mig är, att utskottet stöder sitt förslag på det skälet, att utskottet icke anser sig i förevarande fall böra frångå den hittills vid liknande tillfällen af *utskottet* i allmänhet följda grundsats, att pensionsbeloppet icke bör sättas högre än till åttio procent af lönen. Ja väl, men utskottet åberopar härför ett af statskontoret omnämndt prejudikat af 1884, hvarmed sig förhåller så, att utskottet, som framhåller konseqvensen häraf, ehuru ingen af utskottets ledamöter var ledamot i det utskott, som yttrade sig 1884, då visserligen föreslog en pension af 2,800 kronor, men märken väl, att Riksdagen bestämde den till 3,000 kronor. Det förefaller mig då konstigt af utskottet att åberopa konseqvensen med sitt beslut, då Riksdagen förkastat samma utskottets förslag. Ville man åberopa det prejudikatet, skulle det heta, att utskottet anser pension af 2,800 böra föreslås, fastän Riksdagen 1884 bestämt 3,000 kronor. Men ehuru jag är ledamot af utskottet, anser jag dock Riksdagen vara en högre auktoritet, och jag anhåller derför om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Ang. pension för läroverkskollegan F. A. Björkman. (Forts.)

Herr statsrådet Claëson: Jag är väsentligen förekommen af den talare, som nyss hade ordet, och jag skall blott be att få såsom ett komplement till hvad han yttrade få anföra en del af innehållet af Riksdagens beslut 1858 rörande pension åt lärarne vid elementarläroverken. Detta beslut meddelades af Kongl. Maj:t i kongl. brefvet den 16 mars 1858, och det bestämdes deri, att lärare, som uppbure en lön af 3,000 kronor eller derunder, skulle undfå hela beloppet i årlig pension, men att de, som åtnjöte högre lön, skulle erhålla i pension 80 procent eller fyra femtedelar af totalsumman af lönen, dock så att de lärare, hvilkas aflöning utgör mer än 3,000 men mindre än 3,750 kronor, icke skulle erhålla lägre pension än 3,000 kronor. Nu är förhållandet med Björkman det, att han har 3,500 kronor i lön. Hade han varit anställd vid allmänt läroverk och icke vid en pedagogi, hade han varit absolut berättigad till en pension af 3,000 kronor eller samma belopp, som Kongl. Maj:t föreslagit.

Herr Ekdahl: Till hvad förut blifvit yttradt ber jag få nämna, att denne man, kollegan Björkman, tjenstgjort i 40 år, men icke lyckats komma i den ekonomiska ställning att vara fri från sina skulder från studietiden. Han sitter nu med stor familj och måste se på hvarje skilling, som han kan förskaffa sig. Skulle nu Riksdagens beslut blifva, att han endast skulle beviljas en pension af 2,800 kronor, så är han nödsakad att icke taga afsked, utan stå qvar så länge som möjligt. Och skulle han i så fall åtnjuta 2,895 kronor utom hvad han får lemna åt vikarien, således 95 kronor mer, om han ej afgår, än om han tager den pension, statsutskottet föreslår. I fråga om läroverk har Södertelje i förhållande till andra platser blifvit mycket styfmoderligt behandladt. Ehuru staden har 7,000 invånare, finnes der endast en pedagogi och lärareantalet är blott två. Det läses emellertid, med Kongl. Maj:ts tillstånd, på flere klasser genom att staden aflönar tre extra lärare, så att Björkmans tjenstgöring varit likställd med sådan vid större läroverk, men blifver det nu så, att Björkmans befattning skötes af vikarie, finnes det vid skolan en ordinarie och fyra extra lärare. En läroanstalt kan dock icke lämpligen skötas på det sättet, då man ena året har en och andra året en annan extra lärare.

Allt talar således för regeringens förslag, och jag får fördenskull förena mig med dem, som dertill yrkat bifall.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Då ingen redogjort för de skäl, som varit bestämmande för utskottets hemställan i denna fråga, vill jag, då jag varit med om den förberedande behandlingen, redogöra för denna sak. Jag ber på samma gång få säga, att de föregående talarnes uppfattning har mycket fog för sig. Men då den förste talaren klandrade utskottet för att utskottet åberopat ett prejudikat af 1884, undrar jag, om detta klander var berättigadt. För det första brukar man alltid söka efter föregående precedensfall, på det pensioner under likartade förhållanden må utgå med lika storlek, så att icke gemensamma voteringar må höja pensionen för den ene, under det den andre blir lidande; och för det andra har just detta precedensfall tillämpning här, ty det är åberopadt i Kongl. Maj:ts proposition. Jag erkänner,

att både rättvisa och billighet fordra, att lärarne vid pedagogierna jemnställas med elementarlärarne i fråga om pension, men efter kongl. brefvet den 16 mars 1858 är dock icke så fallet. Åtminstone har Kongl. Maj:t hittills tydt det så, att särskilda framställningar böra göras med afseende på dessa pedagogilärare.

Ang. pension för läroverkskollegan F. A. Björkman. (Forts.)

Hvad fallet från år 1884 beträffar, så framställdes inför utskottet den skilnad mellan detta och nu ifrågavarande fall, att den man, hvarom då var fråga, hade varit rektor i 42 år vid pedagogi, och i den debatt, som föregick beslutets fattande inom denna kammare, påpekades också af båda de talare, som uppträdde, särskildt denna hans chefsbefattning såsom den, hvilken borde ställa fram billighetsskälet i främsta rummet. Vidare var Brandbergs både lefnads- och tjenstetålder större än den nu ifrågavarandes, och den högre pensionen fastställdes för honom med endast sex rösters öfvervigt — 153 mot 159. Det var denna olikhet med det föregående precedensfallet, som utskottet tagit i betraktande.

Härtill kommer en sak — att Brandbergs lön var 2,500 kronor, under det lönen för den person, som nu är i fråga, är 1,500 kronor, ehuru, jag erkänner det, deras samtliga aflöningsförmåner genom ålderstilläggen uppgå till detsamma.

Det har som sagdt varit dessa skäl, som gjort att utskottet vid pröfningen af frågan stannat vid den lägre siffran, och äfven om utsigterna skulle vara gynsamma för det högre beloppet, anser jag mig dock, på grund af hvad som förefallit, böra yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Säve: Jag ber att få förena mig med de herrar, som tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Såsom motiv derför ber jag att särskildt få framhålla, att enligt min öfvertygelse vederbörande lärare i högsta lönegraden vid pedagogier äro berättigade till pension å 3,000 kronor på grund af 1858 års bref. Derom må man ju dock kunna tvista, men hvad som är tydligt och klart är, att om läraren i fråga icke sökt transport från ett af de läroverk, som nu äro sammanfattade under rubriken »allmänna läroverk», till pedagogien i Södertelje, hvilken äfven faktiskt är ett allmänt statens läroverk, hade han i denna stund utan gensägelse från något håll varit berättigad till pension å 3,000 kronor.

Ser man på arten af hans verksamhet vid Södertelje pedagogi, så är den fullkomligt likartad med hans verksamhet vid det statens läroverk, vid hvilket han förr tjenstgjort. Pedagogien i Södertelje hör till den grupp af pedagogier, som fått benämningen »egentliga pedagogier», och som äro i allo likställda med elementarläroverken. Pedagogien är visserligen på stat endast tvåklassig, men undervisningen skötes dock med Kongl. Maj:ts medgifvande på fem klasser, så att pedagogien är likartad med de femklassiga elementarläroverken, med hvilka den med afseende på det gagn den gör bör likställas. Det är alldeles uppenbart för hvar och en, som känner förhållandena, att då de af staten aflönade lärarekrafterna här äro så ringa, ansenliga utgifter måste för bestridande af omkostnaderna för de extra lärarekrafterna läggas på Södertelje samhälle. Men nu blifver Södertelje samhälle ytterligare

Ang. pension för läroverkskollegan F. A. Björkman. (Forts.)

ogynsamt ställdt deri, att de ordinarie lärare, som staten har att aflöna, ej blifva så lätta att anskaffa, då de äro underkastade risken att icke blifva likstälda i pensionsförhållande med andra statens lärare, med hvilka de i alla andra afseenden äro likstälda, såsom i fråga om tjenstgöring och löneförmåner och om uppflyttning i högre lönegrad.

Jag anhåller alltså om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen i enlighet med derunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemstält samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning utan förändring; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 17—23.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 29 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 74, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjette hufvudtiteln gjorda framställning om anslag till aflöningar och öfriga utgifter vid Ultuna landtbruksinstitut, dels ock Kongl. Maj:ts proposition angående slutlig organisation af nämnda institut, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Anslag för till- och om- byggnader m. m. vid akademiska sjukhuset i Upsala.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 29 nästlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 75, angående Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning om anslag för till- och ombyggnader m. m. vid akademiska sjukhuset i Upsala.

Herr Alin: Som hvar och en lätt inser, är denna fråga för Upsala universitet, dess verksamhet och till och med dess fortvaro af den största vigt. Det skulle derför hafva varit synnerligen glädjande, om Kongl. Maj:ts proposition hade kunnat af utskottet oförändrad bifallas, detta med hänsyn till de svårigheter, som utan tvifvel komma att möta för att få de vilkor uppfylda, som blifvit af utskottet uppställda för bifall till propositionen. Jag kan emellertid å andra sidan nu icke förneka, att den synpunkten, hvarur utskottet uti ifrågavarande afseende motiverat sin framställning, kan synas hafva sitt berättigande. Skulle svårigheterna blifva sådana, att de icke kunna öfvervinnas, har jag också i utskottets utlåtande funnit ett yttrande, som gör, att jag dock kan trösta mig dermed, att universitetet i alla fall skulle få sina behof tillfredsställda, i det utskottet, som funnit dessa behof vara ådaga-

lagda, utgår från den förutsättningen, att universitetet har rätt att, om behofven icke kunna på annat sätt tillgodoses, få dem fullständigt afhjelpta genom statens egen försorg.

Anslag för till- och ombyggnader m. m. vid akademiska sjukhuset i Upsala. (Forts.)

Jag skall till följd af hvad jag nu yttrat icke göra något yrkande mot hvad af utskottet föreslagits.

Herr statsrådet Claëson: Statsutskottet har i sitt utlåtande förklarat, att utskottet funnit den framlagda planen för akademiska sjukhusets i Upsala till- och ombyggnad vara lämplig, och utskottet har icke haft någonting att mot densamma erinra. Såsom kammaren behagade finna af statsverkspropositionen och äfven af statsutskottets betänkande, var afsigten att sammanbringa den för byggnadsarbetet nödiga summan genom att skaffa penningar från tvenne håll. Universitetet skulle tillskjuta 61,000 kronor. Det var allt, hvad universitetet ansågs kunna komma ut med. Vidare skulle landstinget tillskjuta 107,353 kronor 64 öre. Denna summa betingades deraf, att landstinget förut hade lemnat ett understöd på 1860-talet till akademiska sjukhuset, hvarigenom landstinget skulle få att fordra en summa af 150,000 kronor. Staten skulle tillskjuta resten eller 293,835 kronor. Nu har utskottet ansett, att landstinget för billigt kommit ifrån den saken och att landstinget borde lemna ett vida större bidrag. Ja, gör landstinget detta, hvilket jag innerligen hoppas, att landstinget måtte göra, så är ju allting bra, men skulle den olyckan inträffa, att landstinget finner de af utskottet uppstälda vilkoren för hårda, så att landstinget vill gå sin egen väg i sjukvårdsafseende, d. v. s. inrätta eget sjukhus, då kommer, så vidt jag förstår, den kliniska undervisningen vid Upsala universitet att lida högst betänklig skada, ty större delen af de patienter, som användas vid undervisningen, äro från landstingsområdet, och skulle nu dessa komma att få eget sjukhus, blifver patienternas antal för visso ganska ringa.

Det må tillåtas mig nämna för kammaren, att medicinska fakulteten i Upsala anser redan nu, att materialet är för litet, och fakulteten har gjort flera försök att få det förökadt, bland annat derigenom, att då det för åtskilliga år sedan byggdes nytt fattighus i Upsala, ville fakulteten ombesörja sjukvården der, men stadsfullmägtige gingo ej in derpå.

Vidare ifrågasatte fakulteten att få taga hand om sjukvården å epidemisjukhuset, men icke heller detta vann bifall.

Så ifrågasattes på privat väg af medicinska fakulteten att få öfvertaga sjukvården på det s. k. Gillbergska barnhuset, men äfven detta utan framgång.

Jag har tagit mig friheten att fästa uppmärksamheten vid, att den ekonomiska sidan af denna sak efter mitt förmenande icke är den vigtigaste, utan den vigtigaste är, att akademien icke saknar tillräckligt material för den kliniska undervisningen.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemstält.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 29 nästlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ett till allmänna läroverket i Kalmar beviljadt lån, och

n:o 73, med anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl Maj:t ville inleda förhandlingar om aftal mellan Sverige, Norge och Danmark rörande en samfäld deklaration till öfriga magter, hvarigenom de skandinaviska staterna förklara sig för principielt och permanent neutrala, äfvensom af samma utskotts den 1 och 2 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 77, angående anläggning af en centralverkstad för reparation af lokomotiv för mellersta och södra Sveriges statsbanor,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 1 och 2 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 78, angående fullbordande af statsbanan mellan Krylbo och Örebro samt fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee.

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro.

Punkten I.

Herr Åkerman: När vid 1897 års riksdag frågan om anläggande af en jernväg för statens räkning mellan Örebro och Krylbo förevar till behandling, framhöllos mycket starkt de fördelar i strategiskt hänseende, som vore att vänta af den föreslagna banan, och på mig såsom varm försvarsvän inverkade i väsentlig grad just sagda förhållande, så att jag tvärt emot tvenne enskilda jernvägars intresse och dermed äfven mitt eget gaf min röst för denna bana. Nu finner man emellertid till sin förvåning, hurusom hela den sidan af saken alldeles negligeras. På den tiden — år 1897 — fick man till och med höra, hurusom denna jernväg i strategiskt intresse var af sådan vigt, att den skulle kunna uppväga en ny befästning i vestra Mälare-trakten, och icke förty är det nu meningen att stryka ett streck öfver de strategiska fördelar för försvaret, som den nya banan skulle lemna. Utskottet går till och med så långt, att detsamma nästan litet hånande bemöter motionärens förslag att upptaga 775,000 kronor såsom tilläggssumma i kostnaden för att göra Örebro—Frövi-banan dubbelspårig och dymedelst ernå, att den i strategiskt hänseende så vigtiga nya förbindelsen mellan sydvestra och nordöstra Sverige efter hela sin längd finge sitt särskilda spår, äfven om man frånginge banans år 1897 beslutade afslutning öfver Ullersäter till Örebro. Ja, utskottet förringar nu till den grad betydelsen af att hela vägen få ett andra spår, att utskottet alldeles icke ifrågasätter, att Örebro—Frövi-banan på länge skall komma att göras dubbelspårig, äfven om Örebro—Ullersäter—Spånga-jernvägen icke kommer till stånd. Frågan om ett nytt spår skall enligt utskottets mening framskjutas till en oviss framtid och får icke tagas med i den beräknade kostnaden. Men jag hemställer, om man med

fog kan begära att i lämplig tid få veta, att till följd af ett snart förestående krig den rätta tidpunkten är inne för ett nytt spårs utläggande. Ingen kan tillräckligt långt i förväg bestämma en sådan tidpunkt, och icke lärer det väl under en mobilisering hvarken blifva tid att utlägga det nu omtvistade jernvägsspåret eller fås bättre tillgång på arbetskrafter än för närvarande. Nu skall man emellertid, derför att det är ondt om arbetskrafter, icke sätta i fråga att bygga banan, såsom den år 1897 beslöts, utan inbespara den der biten från Frövi till Örebro. Mig synes detta från försvarssynpunkt sedt vara högst menligt, och ett sådant förfaringssätt är så mycket betänkligare, som man genom detsamma tillintetgör de förhoppningar om en förbättring för vårt försvarsväsen, som förespeglades vid fattandet af 1897 års beslut om den nya banans anläggning.

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

Härtill kommer vidare, att betydande och från flera olika synpunkter inverkande enskilda intressen skadas genom ifrågavarande inköp. Så omintetgöres de förbättrade förbindelser med Örebro, som den år 1897 beslutade banan stälde i utsigt för de närmast nordost om sagda stad belägna landsdelarne. Vidare skulle genom det nu af utskottet förordade förslaget en del kommuner komma att få i betydlig grad ökade skatter, som de förut haft att dela med de stationer, som nu tillhöra en enskild bana, men som genom köpet skulle komma i statens ego. Äfven detta bör väl räknas som en olägenhet, men långt värre är dock, att Stockholm—Vesterås—Bergslagsbanan kommer att få väsentligt försvårade förhållanden, dels genom att Köping—Örebrobanan skulle komma att få två egare med deraf följande samtrafiksafgift, samt dels genom att godstrafiken mellan Stockholm och Örebro efter statens inköp af Örebro—Frövi-jernvägen kommer att fråntagas Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg.

De finnas, som befara, att statsjernvägarne efter ifrågavarande inköp äfven skulle komma att försvåra möjligheten för Vesterås-banan att bibehålla persontrafiken mellan Stockholm och Örebro, men så långt sträcker sig dock icke min fruktan. Atminstone känner jag mig viss, att under den nuvarande jernvägsstyrelsen man kan vara lugn i sådant afseende, men det är i alla fall tydligt, att Vesteråsbanans förhållanden komma att högst väsentligt försvåras genom statens inköp af jernvägen mellan Frövi och Örebro.

Mig synes således så många skäl tala för, att den af motionären föreslagna och år 1897 beslutade jernvägen måtte helt och hållet komma till utförande, att jag icke kan annat än yrka afslag på statsutskottets hemställan och bifall till motionärens förslag.

Friherre Gripenstedt: Såsom kammaren torde funnit af utskottets betänkande, har jag låtit anteckna mig såsom reservant mot utskottets beslut att tillstyrka den kongl. propositionen om inköp af banan Frövi—Örebro, och jag beder att i korthet få motivera min åsigt om det mindre lämpliga häri. Till en början vill jag då beröra kostnadsfrågan, hvilken afhandlats i så väl den kongl. propositionen som uti herr Sahlins motion. De uti denna motion anförda siffrorna hafva blifvit något kritiserade i utskottets betänkande, och jag ställer mig ingalunda solidarisk med honom härutinnan, men i alla fall framgår

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

tillräckligt tydligt, att det ena alternativet, inköp af Örebro—Frövi-jernvägen, ställer sig betydligt dyrare än fullföljandet af den ursprungliga planen. För att hålla sig till jernvägsstyrelsens uppgifter, skulle det först nämnda alternativets utförande i rundt tal kosta 3,977,000 kronor, under det att för det andra kostnaden uppginge till endast 2,207,000 kronor. Om dertill lägges inköpspriset 450,000 för bangården i Örebro samt för spåret till Skebäck, hvilket inköp jag icke motsätter mig, då det ju är nödvändigt för anläggandet af redan utaf kammaren beslutade verkstäder, så skulle kostnadssumman för sistnämnda alternativ uppgå till 2,657,000 kronor och skilnaden mellan båda blifva 1,320,000 kronor, hvarmed således Frövi-alternativets kostnad skulle öfverstiga det andras. Nu vill jag icke lägga hufvudvigten på kostnadsfrågan; om blott motsvarande fördelar vunnes genom det dyrare priset, vore derom icke något att säga, men sådant torde ingalunda vara fallet. Visserligen skulle enligt jernvägsstyrelsens utsago det föreslagna inköpet vara en utmärkt affär i anseende till den mycket starka och inkomstbringande trafiken på denna bandel, och detta är ju sant, men äfven den föreslagna nya banan skulle efter all sannolikhet blifva mycket starkt trafikerad, och enligt jernvägsstyrelsens egen uppgift är det mycket svårt att utreda, huru stor del af trafiken, om inköpet icke komme till stånd, skulle belöpa sig på bandelen Frövi—Örebro och huru mycket på Ullersäter—Örebro. — Så kommer sjelfva hufvudskälet och det är, att för staten vore fördelaktigt, om den fraktkonkurrens kunde undvikas, som blefve en följd af byggandet utaf jernvägslinien Örebro—Ullersäter. Detta är hufvudskälet till det föreslagna inköpet, att man vill blifva af med en besvärlig konkurrent. Jag kan emellertid icke förstå, att konkurrensen på de korta sträckorna Frövi—Örebro och Ullersäter—Örebro är något att tala om för de stora jernvägslinier, som här skulle vara konkurrerande, men gå i så olika rigtningar, statens jernväg från Norrland till Örebro och den enskilda från Stockholm till Örebro. Sannolikt har man således med talet om konkurrens icke menat den emellan dessa små bansträckor, som dessutom skiljas åt af sjön Väringen, utan säkerligen afsett en helt annan konkurrens, nemligen den, som gäller den stora trafiken mellan Örebro och Stockholm. Det är denna konkurrens man vill komma till lifs, och det är just derför jag motsätter mig inköpet af banan Örebro—Frövi. Icke nog med, att jernvägsbolaget Stockholm—Vesterås—Bergslagen skadades härigenom, utan jag är öfvertygad, att äfven den trafikerande allmänhetens norr om Mälaren insressen komme att lida genom störandet af nuvarande trafikförhållanden mellan Örebro och Stockholm. Nu kan man invända, att det jernvägsbolag, som trafikerar linien Örebro—Frövi och som är villigt sälja nyss berörda bandel, sjelf mycket väl kan fatta innebörden af en sådan försäljning, och det må vara, men det är tvenne bolag, som tillsammans trafikera linien Örebro—Stockholm, nemligen Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernvägsbolag, hvars trafik ovilkorligen blefve lidande, och Grängesbergsbolaget, som besitter jernvägarne Oxelösund—Flen—Vestmanland, Frövi—Ludvika och Örebro—Köping samt har trafikrättigheten för Örebro—Svartå jernväg. Detta bolag, som endast behöfver se sig sjelft till godo, skulle deremot icke förlora mycket genom ifrågavarande för-

säljning. Dess hufvudintresse ligger uti trafiken Grängesberg—Oxelösund och det säljer derför gerna sin bandel Frövi—Örebro, helst när det sker mot en »rundligt tilltagen» summa.

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

För min del finner jag emellertid icke något tilltalande deruti, att staten på detta sätt störande ingriper i en så upparbetad och hittills så mönstergilt skött jernvägstrafik som den, hvilken eger rum på linien Örebro—Stockholm. Hellre, än att staten under nuvarande förhållanden inköper den lilla banstumpen Frövi—Örebro, borde den förvärfva hela denna vigtiga pulsåder för trafiken, jernvägen Örebro—Stockholm, men detta förslag föreligger icke nu, och jag vill icke heller säga, att jag anser detta önskvärdt.

På hvad sätt skulle emellertid staten blifva lidande, om den lilla återstående bandelen af Örebro—Krylbobanan från Ullersäter nybyggdes? Enligt min uppfattning på intet sätt. Säkerligen skulle fullt tillräcklig trafik för båda banorna finnas, och det är icke värdt att tala om, att denna bana, Frövi—Örebro, ensam skulle kunna sörja för den trafik, som söderifrån hopar sig i Örebro och norrifrån i Frövi. Jag vill icke tala om de ofta använda strategiska skälen, som skulle på denna sträcka nödvändiggöra dubbla spår, såvida icke två banor byggas. Dessa tror jag väl behöfliga äfven för fredliga ändamål, då båda banorna mycket väl kunna bestå vid sidan af hvarandra. Om den enskilda jernvägen Stockholm—Vesterås—Bergslagen ginge ända fram till Frövi, och staten förvärfvade sig den enda jernväg, som förbinder Örebro med Frövi, så skulle förstnämnda jernvägs styrelse, derom är jag fullkomligt öfvertygad, finna fördelaktigt att gå i författning om byggandet af egen jernväg ända fram till Örebro, för att på detta sätt låta den enskilda jernvägstrafiken fortgå ända fram till sistnämnda punkt. Men det är nu icke så, utan ifrågavarande bana slutar i Köping, dess trafik går icke längre, och det är här skon klämmer. En enskild jernväg med den trafik, som för närvarande eger rum på linien Stockholm—Örebro, måste hafva en fördelaktig ändpunkt för sin trafik och denna bör här vara Örebro. Vid en jemförelse med norra Östergötlands jernväg se vi, att denna, som nu slutar i Pålsboda, finner det fördelaktigt att bygga ända fram till Örebro. Nu kan det sägas, att denna jernväg är smalspårig och att undvikandet af omlastning i Pålsboda måste för densamma vara af vigt. Må vara, att häruti en skilnad finnes, men i alla fall vidhåller jag, att den stora trafiken, som går direkt mellan Stockholm och Örebro, blefve lidande på, att de enskilda banorna, som ombesörja densamma, skulle sluta i Frövi. Utskottet anför äfven såsom motiv för inköpet: »Ur nationalekonomisk synpunkt funnes det mindre rigtigt att anlägga en ny bana, då trafiken i fråga kunde fullt ut besörjas genom anlitande af en redan befintlig. En sådan användning af landets kapitaltillgångar syntes utskottet icke rätt kunna försvaras.» Detta är en argumentering, som jag tror i en framtid skall kunna användas vid hvarje tillfälle beträffande byggandet af nya banor, och skulle äfven kunnat användas emot hela Krylbobanan, ty den blifvande trafiken på denna kunde ju ombesörjas på de gamla banorna. Jag gillar således icke detta utskottets motiv, och får det stå för utskottets räkning. Ett annat skäl är det, att arbetskrafter skulle besparas genom att icke fullborda banan enligt den ursprungliga

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

planen, men jag erinrar häremot, att de för jernvägsbyggandet behöfliga arbetskrafterna redan äro anvärfda, och jag tror icke nya behöfvas för fullföljandet af nämnda plan. Dessutom förefaller det mig, som om detta skäl icke vore fullt på sin plats, då det användes från håll, der man så starkt ifrar för de stora jernvägsbyggnader, som nu pågå; och äfven flertalet af dem, som i fjol röstade emot Gellivare—Ofotenbanan, hvaribland jag sjelf, gjorde det af helt andra motiv, icke derför att de befarade brist på arbetskrafter. Om de då underkände betydelsen af denna synpunkt, borde de enligt mitt förmenande icke draga fram densamma i fråga om en så obetydlig banstump som den ifrågavarande.

Sjelf har jag icke det ringaste personliga intresse i vare sig det ena eller andra alternativets antagande, utan bedömer saken, såsom jag tror åtminstone, fullt objektivt dels från statens synpunkt, dels från det läns, som jag representerar, och dels från Örebro stads. Nu vet jag visserligen, att min mening icke omfattas enhälligt i länet, och min vän och länskamrat inom utskottet kan derom lemna besked; jag vet ju sålunda, att utefter Ervalla—Nora—Karlskoga-banan åtskilliga hyttegare finnas, som gerna skulle se, att statens jernväg ginge ända fram öfver Frövi till Örebro, ty deras från Norrland fraktade träkol blefve i sådant fall något billigare, än om öfvergångsafgifter skulle erläggas först vid öfvergången till Örebro—Köping-banan och sedan vid öfvergången till Ervalla—Nora-banan. Detta intresse må vara fullkomligt berättigadt, men jag anser icke dess tillgodoseende uppväga de olägenheter, som skulle tillskyndas den trafikerande allmänheten, derigenom att jernvägsdriften mellan Örebro och Stockholm komme att rubbas eller skötas sämre än hittills.

Såsom jag redan förut sagt, gör jag mig icke solidarisk med herr Sahlin i afseende å de af honom anförda siffrorna, men jag ber dock, herr grefve och talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan samt bifall till den uti herr Sahlins motion befintliga klämmen.

Herr Bohnstedt: Den förste ärade talaren åberopade, att strategiska skäl talade till förmån för byggandet af den bandel, Ullersäter—Örebro, som han förordade. De af kammarens ledamöter, som deltogo i 1897 och 1898 års Riksdagar, då frågan om Ofotenbanans byggande förevar, hafva säkerligen i friskt minne, huru de strategiska skälen i den kongl. propositionen 1897 starkt framhöllos, och huru stora fordringar ställdes på befästningar och utveckling af Norrlands försvar såsom ett vilkor för denna banas byggande, men huru året derpå i den kongl. propositionen till 1898 års Riksdag icke fans ett ord om denna fästningsfråga, dessa strategiska och militära frågor, hvilka endast svagt berördes i en reservation. För dem antager jag således, att de strategiska skälen icke vidare hafva någon betydelse. De äro en vara, som numera icke har någon marknad, utan synes vara skäl, som man tyckes anse sig berättigad begagna, när de behöfvas, men som kastas bort, när de kännas besvärliga. — För vårt försvar skulle de dock hafva varit af stor betydelse, om de iakttagits, innan byggandet af Ofotenbanan beslutats; men för nu ifrågavarande jernväg, Ullersäter—Örebro, äro de utan värde, då det här gäller endast byggandet

af en jernväg på c:a 25 kilometer i en trakt, der jernvägar redan finnas tätt bredvid hvarandra, och afståndet mellan den föreslagna nya banan och Köping—Örebro-jernvägen skulle, der det är störst, icke uppgå till mer än c:a åtta kilometer. — Det torde derför icke vara på sin plats att här tala om strategiska skäl eller om behofvet af dubbla jernvägar.

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

För att nu något granska de skäl, friherre Gripenstedt anförde för denna banas byggande, redogjorde han till en början för det pris, som staten skulle erlägga för den till inköp föreslagna Frövi—Örebro-jernvägen. Såsom herrarne torde hafva funnit af utskottets betänkande, föreligga tvenne förslag, det ena framstäldt i den kongl. propositionen och det andra i herr Sahlins motion. Den af Kongl. Maj:t föreslagna Frövi—Örebro-jernvägen skulle med tomter i Örebro och Skebäcks-spåret kosta ..... kronor 3,160,000;

härtill kommer, för den nya sammanbindningslinien mellan Frövi—Ludvika och Köping—Hults jernvägar	»	98,200,
för kompletteringsarbeten å Frövi—Örebrobanan	»	237,500,
inköp af materiel för linien Spånga—Örebro	»	300,000, samt
för fullbordande af statsbanan från Krylbo till Frövi	»	500,000
	summa kr.	4,295,700,

i hvilken summa värdet af tomter ingår med omkring 450,000 kronor. Vid detta alternativ, slutande med en summa af omkring 4,300,000, har man pålagt alla möjliga kostnader, som behöfvas för att sätta banan Frövi—Örebro i fullfärdigt skick. Banan är, såsom åtminstone en del af herrarne torde veta, i särdeles god kondition, och då ytterligare för dess komplettering afsedda kostnader nedläggas, kan man vara fullkomligt viss, att banan kommer i fullt statsbanemessigt skick. Hvad det andra i herr Sahlins motion förordade alternativet beträffar, upptager det först 450,000 kronor till inköp af tomt m. m. i Örebro, samt begäres vidare återstoden af det belopp, som af Riksdagen beviljades, då Krylbobanan beslöts; och detta återstående belopp är 2,254,000 kronor, således tillsammans *2,704,000 kronor*. Herr Sahlin torde dock här hafva beräknat allt för knappt, då han anser, att den ifrågavarande jernvägen, Ullersäter—Örebro, skulle till följd af de stegrade arbets- och materialprisen kunna byggas för samma belopp, som beräknades för tre år sedan, hvarjemte han bortglömt kostnaderna för stations-anordningarna vid Ullersäters station och de dryga kostnaderna för utvidgning af Örebro station, som häraf skulle blifva en följd.

På sid. 3 i motionen säger han, att bolagsstyrelsen förklarat sig villig att försälja ifrågavarande tomt särskildt för sig med verkstad och spår för ett pris af 450,000 kronor, med vilkor, bland annat, att till bolaget *med eganderätt* lemnades *lämplig plats* i närheten af Örebro norra station för ett lokomotivstall med dertill hörande verkstad och dit ledande spår. Kostnaden för nämnda plats bör tilläggas, men har motionären i sitt förslag ej dertill upptagit något belopp. Antag

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

dock, att hans siffror vore rigtiga, så är kostnadsskilnaden mellan de båda alternativen, Kongl. Maj:ts och motionärens, ungefär $1\frac{1}{2}$ million kronor. Då är frågan den: kan verkligen denna summa utbetalas med fördel för staten? och kan staten deraf erhålla motsvarande nytta? Jag svarar derpå obetingadt ja, ty genom inköpet af Frövi—Örebro-banan kommer staten, såsom min ärade vän friherre Gripenstedt nyss sade, att slippa konkurrensen med en annan bana, och synes det ur nationalekonomisk synpunkt orätt att bygga en ny bana på så nära afstånd från en förut befintlig som här, der största afståndet mellan begge banorna endast är c:a 8 kilometer.

Ett annat skäl för inköpet är, att staten här blir egare af en i utmärkt skick varande, med full trafik redan försedd bana, som dessutom berör tvenne bredspåriga jernvägar, Frövi—Ludvika och Nora—Karlskogabanorna, med hvilka en samtrafik naturligtvis vore för statsbanorna i hög grad fördelaktig.

Det pris, som staten skulle betala, är synnerligen fördelaktigt, såsom tydligen framgår af den i utskottsbetänkandet på sid. 11 förekommande redogörelsen för banans afkastning under de senaste sju åren. Trafikbruttoinkomsten utgjorde 1892 omkring 312,000 kronor och 1898 omkring 385,000, och hade under hela denna tid successivt vuxit. Medel-nettobehållningen för de tre sista åren är beräknad till 150,000 kronor, således, efter en räntefot af 4 procent, ränta å ett kapital af 3,800,000 kronor. Statens hela utgift blifver, om — såsom ej dithörande — kostnaden för fullbordandet af banan mellan Krylbo—Frövi, uppskattad till 500,000 kronor, frånräknas, icke fullt 3,800,000 kronor, och är tomten i Örebro deri inräknad för 450,000 kronor. Dertill kommer, att af köpeskillingen icke behöfver kontant erläggas mer än 160,000 kronor tillika med 98,200 kronor för sammanbindningsspåret. Återstoden skulle icke erläggas förr än 1907, och under tiden betalas ränta efter fyra procent, men staten kan redan nu beräkna inkomst till 4 % å köpeskillingen. Då trafiken å banan Krylbo—Örebro kommit i gång och till den redan nu existerande stora trafiken lägges den blifvande trafiken mellan norra och södra Sverige, kan med visshet beräknas, att staten åtminstone icke gör förlust, utan säkerligen får en god vinst.

Jag anser sålunda, att, om saken ses från denna sida, alla skäl förefinnas för bifall till förslaget, och jag vet icke, hvarför icke äfven staten kunde hafva rättighet att någon gång göra en så kallad god affär, när det erbjudes.

Ett ytterligare skäl för inköpet är, att staten blir ensam på Örebro station, en sak af mycken vigt, ty en statsbana Ullersäter—Örebro, som komme insmygande på Örebro station som en tjuf om natten i stället för efter inköpet af Frövi—Örebro-biten i rak linie med stationen, skulle förorsaka dryga kostnader och utvidgningar, och finge säkerligen Riksdagen då inom få år nödgas tillsläppa flera hundra tusen kronor till bekostande af förändringar vid Örebro station.

I afseende å herr Sahlins motion tillåter jag mig göra en anmärkning rörande ett i densamma omnämndt förhållande, som är rätt eget. På sid. 12 i denna motion talas om en årlig vinst af 90,000 kronor, som staten skulle bereda sig genom öfverförande af trafik från

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

den norra linien till den södra. Härmed förhåller det sig så, att för närvarande finnes en uppgörelse mellan statsjernvägarne och de enskilda jernvägar, som förmedla kommunikationen mellan Stockholm och Örebro norr om Mälaren, att allt gods, *direkt* gående mellan nämnda orter, hvarannan månad skickas den södra och hvarannan den norra vägen. De inkomster, som på grund af denna uppgörelse förut tillfallit de enskilda jernvägarne, skulle de hädanefter gå miste om. Herr Sahlin förmenar, att öfverförandet af denna trafik på den redan förut tungt belastade linien Katrineholm—Stockholm skulle påskynda anläggning af dubbla spår på nämnda linie. Detta argument kan jag icke förstå, ty kan den omnämnda linien nu hvarannan månad ombesörja trafiken, finnes enligt min åsigt intet hinder, att den kan upptaga samma trafik hvarje månad.

Vidare hafva vi privata intressen att taga hänsyn till, och jag medgifver, att dessa möjligen kunna få en liten stöt, men jag tror dock icke, att de så hårdt beröras, som man framhållit. Den förste ärade talaren nämnde beskattningen och beklagade, att den skulle blifva så stor i vissa kommuner, som äro vana att uppbära skatt af jernvägen. Jag tror dock, att detta är något, som man icke behöfver så allvarligt fästa sig vid, i synnerhet som de nu ifrågavarande icke äro fattiga kommuner. Trafikanternas fruktan, att jernvägsdriften på Vesteråsbanan skulle komma att i väsentlig mån försämras med de förändrade förhållandena, tror jag äfven vara öfverdrifven. Ty nog kan man vara alldeles förvissad om, att staten å sin sida skall göra allt för att underlätta trafikförhållandena. Detta har äfven jernvägsstyrelsens chef uttalat, då han vid Frövi-banans besigtigande yttrade, att, i fall inköpet kommer till stånd, allmänheten kunde vara förvissad, att, hvad på jernvägsstyrelsen och honom sjelf såsom chef ankomme, allt skulle göras för att underlätta samtrafiken mellan statsbanan och norra mälarbanan. Farhågor i denna rigtning tror jag således vara fullkomligt ogrundade.

Då jag anser mig icke behöfva längre upptaga kammarens tid med vidare yttrande i ämnet, anhåller jag, herr vice talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Schröder: Då jag för min del finner köpekontraktet rörande Örebro—Frövi-banan i flera afseenden för staten ofördelaktigt, ber jag få framlägga skälen för detta påstående. Jag erinrar då först derom, att 1898 års statsverksproposition innehöll bland annat, att regeringen underhandlat om nämnda banas inköpande för 3 millioner kronor, men att, då säljaren stälde sig på basis af ett pris, uppgående till $3^1/_2$ millioner, underhandlingarna förfallit och jernvägsstyrelsen förståndigats att utstaka och planlägga jernvägslinien Spånga—Ullersäter—Örebro, i öfverenstämmelse med Riksdagens förut fattade beslut. Det har nu kommit så långt, att utstakning och planläggning är färdig och Konungens befallningshafvande har yttrat sig angående stationernas läge och namn. Då, sedan underhandlingarna afbrötos, ingenting förekommit, som i någon mån förhöjer Örebro—Frövi-banans värde, har det, efter detta kraftiga uttalande i statsverkspropositionen, varit öfverraskande, att underhandlingen åter upptagits, icke på basis af 3, utan

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

$3^1/_4$ millioner kronor såsom inköpspris, och detta så mycket mera, som en ny, noggran utredning nu föreligger, enligt hvilken det hela skulle blifva för staten, förutom det förhöjda inköpspriset, mycket dyrare, än man tänkt sig vid föregående underhandling. För att bevisa detta, vill jag i herrarnes minne återföra 1897 års riksdagsbeslut om Krylbobanans byggande. Detta innehöll, att för statens räkning skulle byggas en bana från Krylbo öfver Ullersäter till Örebro, med rätt för regeringen att från föreningspunkten vid Spånga i stället för till Ullersäter draga fram banan till Frövi, så vida Frövi—Örebro-banan tillsammans med ett Köping—Hults jernväg tillhörigt område vid Örebro kunde köpas för ungefär 2 millioner kronor.

Detta var i början af april 1897. Men derförut hade af jernvägsstyrelsen afgifvits en den 1 mars dagtecknad promemoria af rätt märkligt innehåll, och det är denna, som till en del legat till grund för underhandlingarna om inköpet till 3,000,000. I denna promemoria står mycket noggrant redogjordt för de skäl, som föranledt jernvägsstyrelsen att bjuda två millioner. Men lägger man till grund de uppgifter, som inkommit från Köping—Hultbolaget och 1896 års trafiknetto, blir resultatet ett helt annat. Detta trafiknetto, kapitaliseradt, blir tre millioner. Promemorians författare tager bort vissa punkter och lägger till andra, men hufvudsumman blir i alla fall tre millioner. Det hör åtminstone till ovanligheterna, att ett köp baseras på ett års nettoresultat, det må gälla fast egendom eller jernväg; det vanliga är väl, att man räknar efter medeltalet för 10 år. Men huru som helst, så vågar jag i alla fall påstå, att grunden för beräkningen är här ohållbar, derför att Frövi—Örebro-linien är en bana hufvudsakligen afsedd för transitotrafik. Ingen trafik är så svår att beräkna, och detta på grund af flera omständigheter. Nya banor uppstå, konkurrensen med de förut befintliga blir större och de tunga effekterna leta sig den kortaste och billigaste vägen. Såsom ett slående exempel kan anföras, att det förbindelsespår, som skall byggas från Ludvika-banan till Ullersäter—Köpingsbanan, hvarigenom en stor del af Lindes bergslags trafik icke kommer Frövi station till godo, och i denna trafik ingå 200 à 300 jernmalmvagnar dagligen. Detta inverkar på nettot för Frövi—Örebro-banan. Men icke nog med det! Det finnes mycket påpassligt folk, och i närvarande stund är en jernväg under planläggning mellan Nora och Storå. Hvad är meningen med denna? Jo, den trafik, som möjligen finnes qvar från Lindes bergslag, kommer att sommartiden gå öfver Nora, Karlskoga, Otterbäcken till Göteborg. På detta sätt blir Örebro—Frövi-banan till största delen beröfvad Lindesbergstrafiken. Men man kan ju äfven tala om de banor, som äro tillämnade, ehuru icke för dagen bestämda, t. ex. Örebro—Pålsboda-banan. Beträffande denna är det en tidsfråga, när den skall dragas upp genom Kil till Nora.

Jag kommer nu tillbaka till transitotrafiken. Såsom det är ställdt nu, går trafiken mellan Stockholm och Örebro än öfver Vesterås, än öfver Hallsberg. Nu köper staten Frövi—Örebro-banan. Det är då den naturligaste sak i verlden, att staten vill draga trafiken öfver Hallsberg till Stockholm, och då blir nettot mindre för Frövi—Örebro-banan. Jag skall villigt erkänna, att Hallsberg—Katrineholmslinien

derigenom får en förmån, men sjelfva den linie, hvarom nu är fråga, gör ovilkorligen förlust.

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

Jag skall nu bedja få framlägga en öfversigt öfver kostnaderna, sådana som jag för min del finner dem. Denna beräkning är icke fullkomligt öfverensstämmande med den, som förekommer i den kongl. propositionen, men jag skall anföra mina skäl härför. Jag jemför då kostnaden för inköp af Frövi—Örebro-banan med kostnaden för byggandet af banan öfver Ullersäter. För det förstnämnda alternativet ställa sig kostnaderna på följande sätt: inköpspris 3,160,000 kronor, förbindelsespår vid Frövi 98,200 kronor, vägport 16,800 kronor — denna är upptagen bland hufvudkostnaderna för banan Krylbo—Örebro, men är föranledd af köpet och då skall den väl äfven höra dit, hvarför jag tager mig friheten upptaga den bland utgiftsposterna — vidare jernvägsanläggning mellan Spånga och Frövi 308,000 kronor, ränteförlust 50,000 kronor, lifräntor 75,000 kronor; sedan kommer en post på 510,000 kronor — eller, efter afdrag af 31,500 kronor, 478,500 kronor — som är uppdelad i två poster, en på 241,000 kronor och en på 269,000 kronor, af hvilka den senare är nödvändig genast och den förra skulle först framdeles blifva erforderlig. Men jag frågar: om brister i banan förefinnas, hvilkas afhjelpande kräfver dessa 510,000 kronor, skall icke hela detta belopp då tagas med vid kalkylen? Om penningarne icke behöfva utbetalas i år, så blir det dock ett annat år. Jag tror således dessa kostnader rätteligen böra medräknas. Slutligen hafva vi den rullande materielen 300,000 kronor. Detta gör sammanlagdt 4,518,000 kronor eller, minskadt med förenämnda 31,500 kronor, ett belopp af 4,486,500 kronor.

Hvad Ullersätervägen angår, skulle kostnaderna ställa sig på följande sätt: banbyggnad Spånga—Örebro 1,872,000 kronor, föreningsstation vid Ullersäter 200,000 kronor, inköp af jernvägsområde i Örebro 460,000 kronor — då jag medräknade detta i den förra kalkylen, måste jag göra det äfven här — och slutligen rullande materiel 300,000 kronor, eller tillhopa 2,832,000 kronor. Drager jag detta belopp från kostnaden för inköp af Frövi—Örebro-linien 4,486,500 kronor, så blir skilnaden 1,654,000 kronor. Tager jag bort kostnaden för verkstadsområdet i Örebro, som icke egentligen hör till jernvägsbyggnaden, kostar banan mellan Spånga och Örebro öfver Frövi 134,216 kronor per bankilometer och öfver Ullersäter 71,878 kronor; skilnaden blir 62,338 kronor per bankilometer.

Eftersom vi äro inne på jemförelser, kan jag kanske framhålla, att enligt hvad jag hört berättas, var här i Riksdagen — jag tror 1875 — fråga om inköp af Köping—Hult-banan med rullande materiel för 8,000,000 kronor. Nu kostar $^1/_3$-del af banan utom rullande materiel öfver hälften af denna summa.

Sjelfva hufvudskälet, som i den kongl. propositionen framhållits för detta inköp, ett skäl, som äfven uppmärksammats af statsutskottet, är, att detta skulle medföra en betydlig lättnad i arbetareförhållandena på landsbygden. Jag är villig erkänna, att på landet är det för närvarande ofantligt ondt om arbetskraft, men det är väl icke jernvägsbyggandet enbart, som åstadkommit detta. Man talar icke om de stora massor af arbetare, som industrien tager, om den stora inflytt-

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

ningen till städerna. Att emellertid jernvägarne dragit betydligt med folk från landtbruket, är oomtvistligt, men icke torde antagandet af det ena eller andra af de nu ifrågasatta alternativen medföra någon synnerligt stor skilnad. Efter hvad jag i jernvägsstyrelsen inhemtat, skulle banans anläggning öfver Ullersäter draga endast 3 à 4 månaders längre tid. Dessa infalla på hösten, och har landtbrukaren varit af med arbetskrafterna på sommaren, kan han nog också undvara dem på hösten. Jag tror således icke detta skäl spelar så stor roll, som man låtit påskina, men det finnes ett annat skäl, som enligt mitt förmenande är mera vägande i fråga om hvilket af de föreslagna alternativen bör föredragas, och det skälet är, att vi genom ett inköp af Frövi—Örebro-banan fullständigt försumma att tillgodose vårt försvar. T. f. chefen för generalstaben sade 1897, att Örebro—Krylbo-banan hade en stor betydelse för försvaret, i det att vid mobilisering i Mälardalen trupper och träng komma vester ifrån öfver Svartå och söder ifrån öfver Hallsberg till Örebro. Men vid Örebro knyter det sig. Banan der har icke förmåga att framföra mer än de trupper, som ankomma på endera af dessa linier. Nu säges i den kongl. propositionen: »Såsom en sista invändning deremot skulle kunna räknas, att t. f. chefen för generalstaben i utlåtande den 5 februari 1897, för hvilket är närmare redogjordt uti statsrådsprotokollet för den 26 i samma månad, uttalat sig till förmån för byggandet af linien Spånga—Ullersäter—Örebro på den grund, att man på detta sätt skulle erhålla två sjelfständiga transportlinier norr och vester om Mälaren, nemligen Krylbo—Örebro—Hallsberg och Tillberga—Frövi—Örebro—Svartå. Häremot vill jag nu endast erinra, att, enligt hvad jag inhemtat, bandelen Örebro—Frövi genom sitt fördelaktiga läge i tekniskt hänseende har en ovanligt stor trafikförmåga, hvartill kommer, att, till följd af bestämmelserna i 1852 års privilegiebref för Köping—Hults jernväg, den till inköp föreslagna bandelen å hela sträckan redan har mark för dubbelspår samt alla broars landfästen anordnade för dubbelspår, om ock, till följd af ökade fordringar på utrymme mellan spåren, dessa landfästen nu äro något för smala. Det skulle sålunda icke möta synnerligen stora svårigheter att vid behof utlägga dubbelspår å den 25 kilometer långa sträckan mellan Frövi och Örebro, då de omförmälda dubbla transportlinierna skulle vara minst lika fördelaktigt ordnade, som om Ullersäter-alternativet nu valdes.» Jag tager mig friheten fråga: hvad menas med att »vid behof utlägga dubbelspår»? I det sammanhang, detta står med det relaterade uttalandet af t. f. chefen för generalstaben, måste jag tänka mig, att detta behof skulle uppstå vid anordnande af en mobilisering. Är det så, då lyckönskar jag jernvägsstyrelsen, som kan förändra och nygöra tre broar, utaf hvilka två öfver våldsamma vattendrag, utfylla 25 kilometer jernvägsbank, rälslägga och ändra spårvexlar vid stationerna förutom att anlägga en mängd militärstationer och hållplatser vid hela stambanenätet och göra allt detta vid en mobilisering. Jag tror icke, att det kan gå för sig. För så vidt jag vet, är detta första gången ett från generalstabschefen infordradt yttrande öfver en jernvägsanläggning alldeles lagts å sido. Och jag för min del hade från försvarsvänlig synpunkt varit tacksam,

om regeringen tagit steget fullt ut och, eftersom köpet skall ske, på samma gång begärt anslag för anläggande af dubbla spår.

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

Slutligen måste jag uttala mitt beklagande och min ledsnad öfver att statsutskottet icke velat eller kunnat behjerta de i kontraktet namngifna 113 personernas pensionsförhållanden. Det står, att vid uppgörelsen skola dessa ställas på 3 månaders uppsägning, nöja sig med de platser, jernvägsstyrelsen anordnar, och så slutligen att alla, som äro under 40 år och få fast anställning, kunna den 1 februari 1900 komma in i statens jernvägars pensionsinrättning. Och hvad händer, då de komma dit? Jo, att deras föregående tjenstgöringsår strykas — detta lär vara i öfverensstämmelse med reglementet. Men hvad få de *betala* enligt pensionsreglementets bestämmelser? Jo, en retroaktiv afgift samt en årlig pensionsafgift af bland annat 6 à 7 % å lönen! Och hvad få de i pension? Jo, 40 %, då andra statens jernvägstjenstemän få 80 %, och detta är ju dock något till hjelp på gamla dagar. Men hvad få de, som ställas på uppsägning? Vid pensionsåldern behålla de två tredjedelar af lönen, men om de af sjukdom blifva urståndsatta att tjenstgöra, tills pensionsåldern är inne, eller om någon af dessa familjeförsörjare aflider inom sagda tid, hvad inträffar då?

Jo, för dem återstår att vid behof vända sig till fattigvården, ty från jernvägen hafva de icke rätt att få något. Man kunde dock tycka, att staten borde föregå med godt exempel, då det gäller att behandla gamla utslitna tjenare.

På grund af hvad jag nu anfört och då jag, såsom herrarne finna, i hufvudsak anslutit mig till det af motionären i ämnet, herr Sahlin, framstälda förslaget, beder jag vördsamt, herr vice talman, få hemställa om afslag å statsutskottets förslag och bifall till herr Sahlins motion.

Herr Fränckel: Bland de skäl, den siste talaren anförde för afslag å föreliggande kongl. proposition, var det, att han ansåg, att regeringen, när den förra gången lade fram detta förslag, hade klargjort för Riksdagen, att det skulle vara i statens intresse att förvärfva biten Frövi—Örebro, men att regeringen ansåge, att det högsta pris, som kunde betalas, vore tre millioner. Nu säger samme talare: hvad kan då anledningen vara, att förslaget lägges fram, oaktadt priset på banan nu är högre, än regeringen då ansåg sig böra betala, så mycket hellre som förarbeten för Ullersätersbanan framskridit mycket längre, än då var fallet? För min del skulle jag endast kunna tyda detta så, att regeringen icke kunnat underkänna vigten utaf att denna länk i jernvägssystemet kommer i statens hand. Och jag kan icke finna annat, än att regeringen dervidlag handlat i full konseqvens med hvad Riksdagen förut uttalat, nemligen att statens jernvägar måste skötas affärsmessigt och icke få vika för den konkurrens, som uppstår omkring dem. Regeringen har i full konseqvens med detta Riksdagens uttalande ansett, att denna länk är för ett ekonomiskt skötande af statens jernvägar i denna trakt synnerligen vigtig, och för min del tror jag, att så också är fallet. — Men jag vill icke repetera de många skäl, som anförts för bifall. Jag vill dock i främsta rummet framhålla, att om man gör en jemförelse endast mellan det pris, som nu skall betalas för banan med dertill hörande behof, och det pris, till hvilket den nya

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

Ullersätersbanan kan byggas, så är det odisputabelt, såsom regeringen också sagt, att inköpet är dyrare. Men huru ställer sig hela frågan ekonomiskt? Jo, den största delen af köpeskillingen för banan, nemligen tre millioner, skall enligt kontraktet icke liqvideras förr än år 1907. Till dess har staten skyldighet att till det säljande bolaget erlägga 4 proc. derå. Den kalkyl, som, ehuru ganska hög, här framlagts, visar, att, såvida inga särskilda omständigheter tillstöta, staten under tiden bör å det nedlagda kapitalet hafva en ränteafkastning af 4 procent; således kommer banan 1907 i statens hand, om jag så får säga, till samma pris, som man i dag utfäster sig att betala för densamma. Det bör då vara klart, att om vi i dag få en bana, som icke betalas förr än 1907, hafva vi fått en bana, hvars stora trafikutveckling under hela denna tid kommit oss till godo. Och ingen lär väl vilja bestrida, att denna bana 1907 i trafikhänseende stigit betydligt i värde. Jemför jag detta pris med priset på Ullersätersbanan, som skulle blifva 1,000,000 à 1,200,000 kronor billigare, hvad får jag då i afkastning af det kapital, som nedlagts i sistnämnda bana? Jo, till en början föga eller intet, ty jag har nedlagt det i en ny bana, som konkurrerar med den redan befintliga och som under de första åren med all säkerhet icke kan gifva någon nämnvärd ränteafkastning. Man måste således anse, att åtminstone två tredjedelar af det kapital, som jag nu kan lägga ned i ett företag, som genast gifver afkastning, på det sättet lägges ned i en ny bana, som icke på länge lemnar något öfverskott alls. En jemförelse mellan dessa båda banor i afseende å det totala ekonomiska resultatet vid den tidpunkt, 1907, då jag skall göra slutliqvid, måste således utfalla till fördel för inköpet. Hvad är det nu egentligen, som skulle kunna motverka denna sak? Ur trafiksynpunkt skulle det, såsom jernvägsstyrelsen klart visat, vara till fördel för staten att komma i besittning af banan. En af de faktorer, som påverka motsidan, skulle vara, att man anser, att Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg skulle lida intrång genom detta köp. I visst afseende kan detta vara rigtigt. Såsom nu är ställdt, går nemligen den godstrafik, som kommer från Örebro, dels öfver Köping—Hult-banan och Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg och dels öfver statsbanan till Stockholm. Men en sådan delning af trafiken kommer i framtiden icke att ega rum, och på sådant sätt kommer Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg att lida något afbräck i sin godstrafik. Ställer jag mig på statsbanans ståndpunkt, kan jag icke taga hänsyn till detta, eller medgifva, att statens jernvägar skulle i längden kunna afstå denna godstrafik till en privat jernväg. Så vidt jag kan se, måste statsbanan i detta fall odelad taga emot denna godstrafik och göra den nedsättning i frakterna, som påfordras, möjlig ju förr dess hellre. Hvad passageraretrafiken beträffar, kan det deremot icke dragas i tvifvelsmål, att den kommer att gå samma väg som förut, vare sig Frövi—Örebrobanan befinner sig i statens eller i ett privat bolags hand. De hastiga persontågen, som skola befordra trafiken från Örebro till Stockholm, måste hädanefter som förut gå samma väg öfver Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg; och så vidt jag kan finna, skulle i detta hänseende denna bana icke lida något intrång.

Hvad är det då, som vidare spelar in i denna fråga? Jo, det är

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

Örebro såsom stadssamhälle och den möjliga minskning i kommunalskatteinkomster, som Örebro genom detta köp skulle komma att få vidkännas. Men jag hemställer till en hvar intresserad Örebro-bo, om icke fördelen att få ytterligare en statsbana utgående från Örebro med alla dess många konseqvenser skall fullt ersätta Örebro samhälle den lilla differens, som uppstår i afseende å kommunalskatten. Jag vill derför icke på detta skäl spilla några ord.

Ett annat skäl, som qvarstår och som utskottet måst anse vara ett berättigadt skäl, är, att för de orter, som ligga mellan Ullersäter och Örebro och som haft förhoppning att nu få en jernväg, blifva dessa förhoppningar gäckade, i händelse Riksdagen beslutar inköp af Frövibanan. Men då man ser de för landet vigtiga intressen, som hvila på detta köp, föreställer jag mig, att dessa mindre ortsintressen böra få vika.

Återstår då det, om jag så får säga, skrämskott, som affyrats ur försvarssynpunkt. Jag tror, att om man skulle fråga chefen för generalstaben, huruvida han hellre vill befordra sina trupper på en dubbelspårig bana Örebro—Frövi än på en enkelspårig bana Örebro—Frövi och dertill en enkelspårig Ullersätersbana, skulle han svara, att han föredroge att få sina trupper framförda på den dubbelspåriga. Och jag kan icke föreställa mig annat, än att det vid hastiga trupptransporter skall vara lättare att befordra dessa på en dubbelspårig bana än på två enkelspåriga banor, der jag måste vid stationerna vänta, tills mötande inkommande tåg kommit in vid stationen. Jag tror således, att man ur försvarssynpunkt genom inköpet af banan snarare gör en förbättring än tvärtom. Den enda invändning, man möjligen kan göra, är, att detta härför behöfliga dubbla spår, om det skall byggas, bör byggas redan tidigt. Jag tror, att, med den uppmärksamhet, man fäster vid försvaret, och om en mobilisering visar, att detta i sådant afseende kräfves, man icke skall underlåta att i sinom tid och i god tid begära att få bygga detta dubbla spår. Men för min del kan jag deremot icke tänka mig, att kostnaden för det dubbla spåret skall på långt när gå upp till det belopp, som herr Sahlin beräknat. Här finnes redan mark inköpt för dubbelspåret, vidare äro broar och landfästen utlagda, som visserligen äro något för korta, men som dock redan nu finnas, och är det för mig då icke tänkbart, att kostnaden för det dubbla spåret på den till inköp föreslagna sträckan kan gå upp till 775,000 kronor.

Jag tror mig således hafva visat, att detta inköp ur de synpunkter, jag tagit mig friheten anföra till de många, som redan anförts, är för staten fördelaktigt. Oberoende häraf kan jag dock icke förstå, huru det skulle vara möjligt, att Riksdagen, på sätt herr Schröder och några reservanter från denna kammare tänkt sig, skall kunna fatta beslut i öfverensstämmelse med herr Sahlins förslag. Här föreligger ju en kongl. proposition om inköp af en bana med hvad dertill hör och verkställande af de kompletteringar, som äro behöfliga, således hela frågan i utredt skick. Skulle det då vara möjligt, att Riksdagen med anledning af ett endast citeradt anbud från direktionen för den andra jernvägen angående försäljning af några tomter, ett anbud, som icke blifvit slutligen pröfvadt af regeringen, kunde fatta beslut i öfverensstämmelse dermed? Om dessa herrar yrkat afslag å den kongl. pro-

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

positionen, kunde jag förstått dem, men det hafva de icke vågat göra, ty man inser, att dessa områden i Örebro äro allt för vigtiga att förvärfva. Men att ställa sig på motionens ståndpunkt och föreslå Riksdagen ett beslut, för hvilket ingen officiel utredning ligger till grund, kan jag icke finna lämp gt. Af dessa skäl torde antagandet af Kongl. Maj:ts proposition nu vara det enda rätta, och anhåller jag derför om bifall till densamma.

Herr Tamm, Hugo: Då jag varit med om att behandla denna fråga på afdelningen, skall jag be att få yttra några ord.

Såsom herrarne finna, så komma de personer, som beräkna de olika förslagens kostnader, till alldeles olika resultat. Den ene räknar med eller tager ifrån några utgiftsposter, den andre räknar med eller tager ifrån helt andra. Och jag har ännu icke funnit två personer, som godkänt samma kalkyl. Jag tror, att detta är helt naturligt och beroende på hvad man vill taga in uti den ena eller den andra beräkningen.

Hvad som för mig ligger klart och som frågan först gäller, är, att dessa 3,160,000 kronor, som här äro ifrågasatta som köpeskilling, ej kunna sägas för högt tilltagna; att säljarne fordra för mycket, kan jag ej inse, ty denna summa har beräknats efter den nu varande vinsten, oafsedt framtida utsigten på en stegring i inkomster. En sådan beräkningsgrund är fullt berättigad och för staten som beräkningsgrund vida värdigare, än då man vid inköpet af Vestkustbanan betalade den del, som gaf 10 % lägre än den del, som gaf 3 % — med stöd af en oklar punkt i koncessionen. Alla sådana beräkningar kunna vridas och vrängas efter behag utan att bevisa något egentligt.

Då man jemför förslagen i stort, får man besinna, att det ena, nemligen Kongl. Maj:ts förslag, är bygdt på mer kända förhållanden — på full vetskap om hvad det kostar att lägga ut gröfre räls och vidtaga nödiga förbättringar vid stationerna. Dessa äro faktorer att taga på — sedan kan man lägga dit mer eller mindre af supponerade framtida utgifter och ränteförluster m. m. — men det andra förslaget hvilar på mycket osäker grund vid en jemförelse. Ty det förslaget gjordes upp för några år sedan, och ingen torde kunna säga, att det är en säker grund att nu stödja sig på. Man måste på grund af stegrade pris lägga till ganska mycket till de siffror, som det gamla förslaget innehåller.

Det är vidare gifvet, och det veta alla, som hålla på med jernvägar, att det är en betydlig skilnad, då en ny jernväg skall anläggas, mot att öfvertaga en gammal god sådan. På den gamla har man blott att beräkna underhållet och sådana utvidgningar, som en växande trafik framkallar. Vid en ny åter kräfves alltid öfver det första kostnadsförslaget betydliga kostnader, reparation af vallarne, som sätta sig, omläggning af rälser, tillbyggnader af stationer m. m. Det är en oändlig mängd saker, som under den första tioårsperioden måste läggas till. Jag tror således, att herr Sahlins på en gammal utredning grundade förslag kräfver betydligt större kostnad än den uppgifna, och att begge förslagen i utgiftssumma falla ganska nära hvarandra — åtminstone ej skilja sig så, som motionären uppgifver.

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

Jag skall icke ingå i utredning i afseende å rentabiliteten enligt det kongl. förslaget. Min öfvertygelse är, att den blir mycket god, äfven om jag i likhet med hvad en ledamot i Första Kammaren, som står såsom reservant, yttrade, icke känner mig behagligt berörd af särskildt en post, som just ökar rentabiliteten af banan.

Till alla de beräkningar öfver inkomster, som tillflyta banan, tillkommer en post på 90,000 kronor, d. v. s. räntan på 2 millioner kronor. Den uppkommer på den grund, att hittills har fraktgodset mellan Örebro och Stockholm hvar annan månad gått norr öfver på enskilda och hvar annan söder öfver på statens banor, men efter inköpet kommer allt detta att gå på statens. Det är således en direkt inkomst, som beröfvas de enskilda banorna. Detta är en sak, som man icke kan känna sig behagligt berörd utaf, äfven om man kan säga, att det är en naturlig följd af all konkurrens.

Med afseende på de strategiska skälen skall jag be att få yttra några ord, då särskildt tvenne talare upptagit dessa förhållanden. Dervid är det otvifvelaktigt, att först och främst blir denna bana mycket bättre än förut för trupptransport, då den kommer att byggas med gröfre räls. Det föreligger dessutom flera förslag om banor, som skola springa ut ifrån Örebro, t. ex. en bana åt Eskilstuna-sidan, som äfven kan bli en förmedlande bana. Slutligen har utskottet framhållit, att banan är redan rustad för dubbelspår, hvilka blott behöfva ditläggas, en åtgärd, som här kräfver jemförelsevis ringa kostnad. — Utskottet har således icke ringaktat de strategiska skälen, men sagt, att de militära krafven ej böra afskräcka — och detta så mycket mindre, som ganska säkert snart af ekonomiska skäl dubbelspår komma att läggas och behöfva ej i kalkylen mot inköp upptagas. Jag tillägger detta så mycket hellre, som jag i det fallet ber att få åberopa motionären sjelf. Han förklarar visserligen på den ena sidan detsamma, som herr Schröder nämnde, att den norra trafiken går redan öfver Örebro—Frövi-linien, och att denna bana således ej kan beräknas tillföras ny trafik genom Krylbobanans tillkomst. Men vänder man tillbaka ett par sidor, så förklarar motionären tvärtom, att »om köpet kommer till stånd och bandelen Örebro—Frövi skall begagnas både för trafiken på Norrland och för trafiken på Vesterås—Stockholm, är kanske i alla händelser icke den tid aflägsen, då ett dubbelspår måste utläggas.

Jag tror dock, att man kan beräkna en stor trafik här, och till följd häraf och äfven på grund af strategiska skäl måste dubbla spår komma till stånd, och då är det temligen säkert, med den tyngd, som de strategiska skälen dessutom hafva, att detta antagligen icke kommer att dröja länge.

Den sista betänkligheten, som framställdes af herr Schröder, var den, att utskottet icke skulle haft någon tanke på jernvägens betjening. Jag tror dock, att kammaren kan intyga, att gent emot betjente har jernvägsstyrelsen verkligen varit synnerligen välvillig och har icke underlåtit att gifva dem all möjlig rättvisa, och Riksdagen har i det fallet gång på gång visat sig behjerta deras ställning. Jag tror således, att man icke behöfver hysa någon farhåga i detta fall, att de skulle komma att blifva orättvist behandlade eller att jernvägsstyrelsen skulle säga, att de få gå till fattighuset.

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

Jag skall icke beröra några vidare skäl, utan anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Billing: Om de strategiska skälen för den ena eller den andra banans rigtning skall jag icke tillåta mig att säga någonting, då jag icke förstår dem. Icke heller skall jag inlåta mig på frågan om hvilkendera af de här föreslagna banorna är ekonomiskt fördelaktigare, ty icke heller denna fråga tilltror jag mig att kunna besvara. Jag har reserverat mig emot utskottets hemställan och har nu begärt ordet från en annan synpunkt, som jag ju kan kalla den jernvägsmoraliska synpunkten.

Ifrån denna synpunkt sedt, är min mening den, att, om också inköpet af Frövi—Örebro banan skulle vara i strategiskt afseende fördelaktigare och äfven om inköpet af denna bana skulle vara, ekonomiskt sedt, för staten fördelaktigare, man ändock här har skäl att rösta för den andra banan, om man tager hänsigt till den af mig nämnda synpunkten.

Det är ju ett faktum, att när Riksdagen beslöt anläggningen af Krylbo—Örebro-banan, så afskar Riksdagen från några andra banor, Sala—Tillberga-banan och Stockholm—Vesterås-banan, ett af dessa banors förnämsta tillflöden. Det fans dock för dessa banor qvar ännu ett tillflöde. När 1897 års kongl. proposition förelåg, fans icke egentligen någon anledning till fruktan, att detta andra tillflödes-område skulle afspärras. Den kongl. propositionen i år föreslår ett sådant afspärrande. — Dessa af mig nämnda banor spärras på båda sidor från de områden, som skulle vara för dessa banor de fördelaktigaste. Det är en konkurrens med de enskilda banorna, som jag, från min synpunkt sedt, icke kan anse vara berättigad. Rigtigare synes det mig vara att välja en annan rigtning, äfven om staten derpå icke skulle göra så stor vinst som med den andra.

Mycket ringa eller så godt som inga utsigter förefinnas till en annan utgång af denna fråga än den, utskottet hemstält om, och derför kan den, som har samma uppfattning som jag i denna fråga och dessutom har den i detta ögonblick föga afundsvärda skyldigheten att representera Vestmanland, icke göra stort annat än att å ena sidan beklaga, hvad som nu kommer att ske och å andra sidan uttala den lifliga önskan, att staten icke måtte med alltför hårda händer begagna sig utaf den magt öfver dessa banor, som staten nu får. — Den nuvarande jernvägsstyrelsen har, såsom vi alla veta, och såsom vi nyss hörde under diskussionen, utlofvat, att, hvad på den ankommer, dessa enskilda banor icke skola blifva mera illa-farna, än nödvändigt är. — Jag litar på detta löfte, men jag vet också, att sådana löften icke mycket lång tid äro gällande. De äro personligen gifna och personligen hållas de, men snart är den personliga garantien borta.

Jag har velat uttala detta, ehuru jag naturligtvis också vet, att detta uttalande alldeles icke betyder något i fråga om sakens afgörande.

Herr statsrådet von Krusenstjerna: Då Kongl. Maj:ts proposition blifvit tillstyrkt af statsutskottet och statsutskottet här har så talangfulla försvarare, skulle jag icke ett ögonblick förlänga diskus-

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

sionen, såvida jag icke dertill fått anledning genom ett yttrande, som fäldes af min högt ärade vän, den förste talaren i diskussionen i dag. När han berörde de strategiska skälen för denna bansträckning Ullersäter—Örebro, yttrade han, att, när frågan framlades år 1897, man genom dessa skäl skaffade röster för en sak, som sedermera icke fullföljdes. — Det skulle ju vara rätt ledsamt, om så vore förhållandet, i synnerhet för mig, som kontrasignerade 1897 års proposition om Örebro—Krylbo-banan och som äfven kontrasignerat den nu föreliggande kongl. propositionen. Jag ber då kammaren fästa sig vid hvad å sid. 4 i utskottets utlåtande nu finnes återgifvet, der det erinras om några af de yttranden, som chefen för civildepartementet, d. v. s. jag, den 26 februari 1897 afgaf till statsrådsprotokollet. Då proposition om Örebro—Krylbo-banan beslutades, yttrade jag, »att goda skäl syntes hafva andragits för, att staten, i stället för att från Spånga bygga ny jernväg öster om sjön Väringen, lämpligen borde bygga allenast linien Spånga—Frövi samt inköpa den del af Köping—Hults jernväg, som sträckte sig mellan Frövi och Örebro på vestra sidan af sagda sjö, men att, då Köping—Hults jernvägsaktiebolag icke vore skyldigt att på några förut bestämda vilkor till staten afstå allenast denna bandel och för ty frågan om inlösen af densamma måste blifva beroende på de vilkor, för hvilka den kunde förvärfvas, samt bolaget ännu icke derom lemnat definitivt besked, det för det dåvarande icke syntes kunna föreslås annat än att draga fram linien från Spånga öster om Väringen till Örebro, dock att, derest antagligt saluanbud å linien Frövi—Örebro af bemälda bolag afgåfves, förändrad framställning i anledning deraf kunde till Riksdagen göras». Och att Riksdagen, när den beslutade denna bana, hade detta fullt klart för sig, synes just af den form, Riksdagens beslut erhöll, den form, som herr Schröder erinrade om, då han redogjorde för detta beslut.

För mig har hufvudskälet för att man borde söka inköpa bandelen Örebro—Frövi — jag ber friherre Gripenstedt om ursäkt, att jag fortfarande icke kan finna annat, än att detta skäl är fullkomligt rigtigt — varit det också af statsutskottet framhållna, att det måste anses mindre rigtigt att anlägga en ny bana, då trafiken kan fullt ut besörjas genom anlitande af en redan befintlig. En sådan användning af kapitaltillgång synes mig icke rätt kunna försvaras. Det är med denna uppfattning, som jag redan från början, då denna fråga uppkom, ansett önskvärdare, att Örebro—Frövi-banan inginge i Örebro—Krylbo-banan, än att man skulle bygga en ny bana bredvid den gamla. — När emellertid bolaget icke lemnat något antagligt anbud år 1898, hade regeringen icke något annat att göra än att anmäla detta för Riksdagen. Nu har ett anbud kommit, som enligt regeringens uppfattning är antagligt. Det är, såsom också utskottet vitsordar, sådant, att köparen bör kunna vara tillfredsställd dermed ur finansiel synpunkt. Vid sådant förhållande synes det mig, att regeringens ställning i denna fråga varit alldeles klar. Det har varit regeringens skyldighet att lägga fram frågan för Riksdagen, på det att Riksdagen må komma i tillfälle att välja emellan det billigare och det dyrare förslaget och att afväga hvilka fördelar, som tala för det ena eller det andra. För sin del har regeringen, efter en nog-

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

grann utredning, kommit till den uppfattning, att detta inköp i flera hänseenden är förmånligare än att bygga en ny bana, och det är denna uppfattning, som jag, trots de gensagor, som här gjorts, fortfarande icke kan finna annat än vara befogad.

Den siste talaren uttalade en förhoppning, att, när, som han antog, Örebro—Frövi-bandelen skulle öfvergå i statens ego, staten icke måtte begagna alltför hårda händer vid utförande af den ökade magt, som staten derigenom erhåller öfver de enskilda jernvägarne. Han sade, att han vore öfvertygad om, att den nuvarande jernvägsstyrelsen hade en sådan uppfattning, »till den kraft och verkan det kunde hafva», tillade han, under erinran om, att löften i sådana saker äro endast personliga.

Jag kan försäkra, att den nuvarande civilministern har alldeles samma uppfattning. De enskilda jernvägarne äro alldeles för vigtiga, deras betydelse för staten i dess helhet är alldeles för stor, för att staten icke skulle vara försigtig och icke tränga in på deras ekonomiska område mera, än som är absolut nödvändigt.

Slutligen vill jag, då en ärad talare yrkat bifall till herr Sahlins motion, fästa uppmärksamheten på, hvad som redan från annat håll framstälts, att det är kanske litet lätt att besluta anslå 2,254,000 kronor till fullbordande af banan från Krylbo till Örebro. Huru har herr Sahlin fått denna siffra? Jo, han har tagit den siffra, som år 1897 anvisades till banan Örebro—Krylbo, sedan har han dragit derifrån de summor, som anvisades vid 1897 och 1898 årens riksdagar till nämnda bana, och för återstoden föreslår han, att man skall bygga sträckan från Spånga till Örebro.

Det har emellertid redan framhållits af flere, att förhållandena särskildt genom de ökade arbetsprisen hafva i mångt och mycket så förändrats sedan år 1896, då kostnadsförslaget uppgjordes, att man icke har visshet om, att den summa, som då ansågs tillräcklig, skulle i denna stund kunna förslå.

Det är vidare en sak, som jag vill fästa uppmärksamheten på, och det är, att, såvidt jag kan förstå, herr Sahlin i sin kalkyl alldeles uteglömt en post, som jernvägsstyrelsen framhållit såsom nödvändigt tillkommande, nemligen 200,000 kronor för att bygga en station vid Ullersäter.

Skulle Riksdagen bestämma sig för herr Sahlins motion, ser jag icke annat, än att det är nödvändigt att till denna Riksdag inkomma med en kongl. proposition om ökadt anslag för banans fullbordande.

Herr Wijk: Då den talare, som inledde diskussionen, uttalade de åsigter, jag hyser, skulle det kunna vara onödigt, att jag yttrade mig, men den andre talaren på nerikesbänken påstod, att vid detta inköp skulle banan lemna en ränta af 4 procent. Jag tror icke, att detta håller streck. Inköpet är bestämdt till 3,977,000 kronor. Men efter hvad jag kan se, bör dertill läggas 300,000 kronor för rullande materiel äfvensom de 241,000 kronor, som beräknats för framdeles erforderlig komplettering af Örebro—Frövi-banan, men hvarmed ej bör uppskjutas. Det är tyvärr många enskilda banor, som varit i penningnöd, som måst göra så och derpå lidit under en lång följd af år.

Vi komma då upp till ett belopp af 4,518,000 kronor, och dessa lemna en ränta af $3^1/_2$ procent.

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

Men jag fäster mig mindre vid, om det blifver 3, $3^1/_2$ eller 4 procent. För mig är det vigtigare, att, der man skall bygga en stambana, man tager hänsyn icke endast till den trakt, den går igenom, och den rentabilitet, man kan förvänta sig af densamma, utan äfven till högre syften. Man måste se på hela landets bästa, taga den militära och den strategiska synpunkten i betraktande. Det har förut framhållits hvad som yttrats af chefen för generalstaben. Nu säger man, att denna nya bana vore så fördelaktig i tekniskt hänseende. Men det är ju uppenbart, att en enkelspårig bana icke kan motsvara en dubbelspårig. Då jag för öfrigt är öfvertygad om, att denna bana Krylby—Örebro kommer att under alla förhållanden lemna en nöjaktig ränta, så vet jag icke något skäl, hvarför man skulle köpa in Frövi—Örebro-banan. Låt det enskilda bolaget behålla sin bana, och staten må bygga sin, som den tänkt sig densamma.

Jag yrkar bifall till herr Sahlins motion och afslag å utskottets hemställan.

Friherre Gripenstedt: Jag skall be att få svara några ord på herr Fränckels anmärkningar. Han sade, att han kunde förstå, i fall ett rent afslagsyrkande framkommit, men ett bifall till herr Sahlins motion ansåg han vara omotiveradt, då det icke finnes officiella papper på bolagets tomter och anbudet beträffande desamma. Det heter dock i den kongl. propositionen: »Sedan dess hade visserligen ett mindre jordområde frånsålts, men å andra sidan jordvärdet betydligt stegrats. Vid sådant förhållande och då bolagsstyrelsen förklarat sig villig att försälja ifrågavarande egendom särskildt för sig för ett pris af 450,000 kronor med vilkor, bland annat, att till bolaget med eganderätt lemnades lämplig plats i närheten af Örebro norra station för ett lokomotivstall med dertill hörande verkstad och ditledande spår, torde samma egendoms värde numera icke kunna beräknas lägre än till 460,000 kronor.» För min del tycker jag detta vara officielt nog. Att regeringen icke framlagt något detaljeradt förslag för detta alternativ, förvånar mig mindre, då regeringen bestämdt håller på det andra. I annat fall hade man nog fått en mera officiel och detaljerad utredning.

Nu säger herr civilministern, att herr Sahlins siffror icke skulle stämma, utan äro föråldrade, och att planen skulle blifva dyrare, än han föreslagit. Ja, det är ju mycket möjligt, men det står i alla fall fast hvad jernvägsstyrelsen yttrat, att alternativet Frövi—Örebro skulle betinga en betydligt större kostnad än alternativet Ullersäter—Örebro.

En annan anmärkning, som herr Fränckel gjorde, var den, att om Örebro går miste om en del kommunalutskylder, så får det riklig ersättning derför i det förhållande, att en statsbana kommer dit. För min del får jag säga, att jag icke ansett detta uteblifvande af jernvägens bidrag till kommunalutskylderna hafva någon afgörande betydelse, och *jag* har icke anfört detta skäl för afslag. — Men jag vill likväl invända emot herr Fränckel, att äfven om Ullersäter-alternativet

Ang. fullbordandet af statsbanan mellan Krylbo och Örebro. (Forts.)

fullföljes, kommer en statsbana i alla fall in till Örebro. Således förfaller hans argumentering i det hänseendet.

Herr Fränckel anförde vidare, att staten har rätt att befria sig från en konkurrent. Ja, juridisk, men icke alltid moralisk rätt; om det är fråga om att möta en blifvande konkurrens, har staten att vidtaga sina försigtighetsmått, men om det är fråga om en konkurrent, som redan finnes, då tycker jag icke, att staten har rätt att, utan vigtigare skäl, genom inköp af en eller annan banstump befria sig ifrån denne konkurrent.

Örebro sträfvar att blifva en centralpunkt, dit åtskilliga banor komma att inlöpa. Då tycker jag det är naturligt, att dessa enskilda bankomplex få bibehålla både den trafik, de hafva, och sin slutpunkt i Örebro.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, jemlikt under öfverläggningen förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemstält samt vidare derpå att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen, efter att hafva upprepat den förra propositionen, sig finna densamma vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i punkten I af sitt utlåtande n:o 78, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet af den häröfver anstälda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 49.

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr talmannen, som återtagit ledningen af förhandlingarna, tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Föredrogs å nyo särskilda utskottets den 29 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 1, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående civile tjensteinnehafvares rätt till pension af staten m. m., dels ock sju i anledning af samma proposition väckta motioner.

Herr Anderson, Albert: Jag tillåter mig föreslå, att utlåtandet måtte punktvis föredragas, och då de under punkterna 4:o till och med 9:o af utskottet behandlade motioner afse ändringar i sjelfva lagförslaget, hvilket behandlas under första punkten, hemställer jag, att först måtte föredragas första och i sammanhang dermed fjerde till och med nionde punkterna och sedermera, hvar för sig, andra och tredje punkterna.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1 och 4—9.

Ang. ordnande af det civila pensionsväsendet.

Herr statsrådet grefve Wachtmeister: Jag ber att få inleda de få ord, jag har att yttra i den föreliggande frågan med den förklaring, att det icke är min afsigt att ifrågasätta någon förändring i det beslut, som utskottet tillstyrker Riksdagen att fatta. Jag anhåller endast att få erinra om, huru denna omfattande fråga om det civila pensionsväsendets ordnande förelåg, då Kongl. Maj:t hade att fatta sitt beslut om de åtgärder, som deri vore att företaga.

Frågans uppkomst berodde, som kammaren behagade påminna sig, derpå, att civilstatens pensionsinrättnings ställning ansågs vara så god, att genom förändrade bestämmelser rörande denna pensionsinrättning en minskning i statsutgifterna för det civila pensionsväsendet ansågs kunna beredas. Det befans emellertid snart, sedan utredning kommit till stånd, att den temligen allmänt gängse föreställningen om pensionsinrättningens goda ställning saknade grund och att i stället hos kassan förefans en betydande kapitalbrist, vid 1896 års slut uppgående till öfver sju och en half millioner kronor. Frågan tvingades då fram af en anledning, i viss mån motsatt den förra, nemligen nödvändigheten att på ett eller annat sätt upphjelpa pensionsinrättningens ställning, på samma gång som det fortfarande ansågs önskvärdt att bringa enhet och likformighet i pensionsbestämmelserna, bereda trygghet för pensionernas utgående och besparing i statsverkets utgifter. Den för ändamålet tillsatta komiténs arbete resulterade i ett förslag, som icke gjorde några större förändringar i de stora hufvudgrunderna för pensionsväsendet, men deremot i många afseenden förordade förbättringar och förtydliganden af gällande bestämmelser. Som herrarne veta, är det civila pensionsväsendet för närvarande faktiskt så ordnadt, att de pensionsafgifter, som ansetts kunna uttagas af tjenstemännen, hufvudsakligen gå till beredande af pensioner för deras enkor och barn, hvartill också staten bidrager, medan staten hufvudsakligen ensam bekostar pensioneringen af tjenstemännen, om man bortser från den obetydliga pensionering, som utgår från civilstatens pensionsinrättning.

Ang. ordnande af det civila pensionsväsendet. (Forts.)

Komiténs förslag gick nu ut på, att, så att säga, ett skifte skulle verkställas på det sätt, att staten ensam skulle bekosta tjenstemännens pensionering och tjenstemännen sjelfva pensioneringen af enkor och barn. I öfverensstämmelse härmed föreslog komitén, att civilstatens pensionsinrättning, hvarifrån tjenstemännens pensionering bestrides, skulle upphöra och att civilstatens enke- och pupillkassa, som ensam borde öfvertaga pensioneringen af enkor och barn, skulle ombildas och dess bestånd betryggas derigenom, att dels tjenstemännens bidrag betydligt ökades och dels kassan befriades från den s. k. postpensioneringen. Herrarna veta, hvaruti denna pensionering består. Medan enligt reglementet för civilstatens pensionsinrättning den tjensteman, som afgår med pension från allmänna indragningsstaten, icke är berättigad till pension från pensionsinrättningen, så gälla ej samma bestämmelser i afseende å postverkets tjenstemän, hvilka äro berättigade till pension från postverkets pensionsstat. Reglementet tillämpades lika för posttjenstemännen och andra tjenstemän ända till på 1870-talet, då postverkets ställning blef bekymmersam. Då uppkom den praxis, som sedermera blifvit lagfäst, att posttjenstemännen i första rummet uppbära den pension från civilstatens pensionsinrättning, hvartill de äro berättigade, och derjemte uppbära fyllnadspension från postverkets pensionsstat. Detta var nog i öfverensstämmelse med bokstafven, ehuru svårligen med andan i reglementet. Dertill kommer, att utaf den kapitalbrist till belopp af öfver $7^1/_2$ millioner, som nu förefinnes i kassan, nära hälften, eller ungefär $3^1/_2$ millioner, beror på denna pensionering, hvilken, om den skall fortsättas, skulle komma att betydligt öka kassans kapitalbrist.

Sedan komitén afgifvit sitt betänkande, har detta varit föremål för en omfattande granskning af vederbörande myndigheter. Då förslaget framgick ur denna granskning, hade det visserligen undergått ändringar och förtydliganden med hänsyn till åtskilliga bestämmelser, men hufvudgrunderna qvarstodo temligen orubbade. Men då hade emellertid pensionsfrågan inträdt uti ett i viss mån förändradt skede. Riksdagarne 1897 och 1898 gåfvo på ett oförtydbart sätt till känna sin mening, att det civila pensionsväsendet borde ordnas på den grund, att tjenstemännen sjelfva borde bidraga till sin egen pensionering. Under vanliga förhållanden skulle naturligtvis denna omständighet varit en mer än tillräcklig anledning för pensionsfrågans återremitterande till ny komitébehandling. Att så emellertid icke skedde, berodde af tvenne orsaker. Den nya utredningen af frågan, hvilken då skulle kommit att omfatta äfven frågan om bildande af en ny pensionskassa för civila tjenstemän, skulle gifvetvis kräfva ganska lång tid, och fara förelåg, att civilstatens pensionsinrättning under denna tid skulle komma uti ett så ogynsamt läge, att den endast med svårighet skulle kunna hållas uppe. Och vidare ansåg regeringen lämpligt, att det omfattande, nära tioåriga arbete, som blifvit nedlagdt på denna pensionsfrågas utredning, ej utan vidare skötes åt sidan, utan framlades till Riksdagens granskning, något, som gifvetvis regeringen ändå icke skulle hafva bestämt sig för, derest icke det hufvudsakligen på de af komitén föreslagna grunder fotade förslaget ansetts ega vissa företräden framför ett förslag i det af Riksdagen angifna syfte. Hvaruti dessa företräden an-

setts bestå, är uti statsrådsprotokollet angifvet, och jag saknar anledning att nu upprepa desamma.

Ang. ordnande af det civila pensionsväsendet. (Forts.)

Nu blir, om Riksdagen, såsom jag förmodar, kommer att bifalla utskottets hemställan, ställningen den, att Kongl. Maj:ts på samma hufvudsakliga grunder som komiténs betänkande fotade förslag har varit framlagdt till Riksdagens granskning, men att Riksdagen ansett sig böra begära en utredning af pensionsväsendet, fotad på den grund, att tjenstemännen sjelfva komma att bidraga till sin pensionering, och vidare att Riksdagen genom att befria pensionsinrättningen från postpensioneringen för framtiden, nemligen för de tjenstemän, hvilka afgå från och med år 1900 — ehuru det visserligen varit önskvärdt, att pensionsinrättningen befriats från de pensioner, hvilka redan nu utgå till afskedade posttjenstemän — beredt pensionsinrättningen rådrum att fortlefva under den tid, som utredningen kommer att kräfva.

Under sådana förhållanden är jag både oförhindrad och villig att tillstyrka Kongl. Maj:t att gå i författning om den utredning, hvilken utskottet här har föreslagit.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkter hemstält.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 29 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda memorial:

n:o 12, angående beviljande af byggnadsanslag för riksbankens kontor i Halmstad, Kristianstad, Falun och Luleå; samt

n:o 13, angående väckta förslag om ändringar i bankoreglementet och aflöningsstaten,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemstält.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 29 nästlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 55, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående registrering af jemväl andra föreningar än sådana, som hafva ekonomisk verksamhet till sin uppgift, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Ifrågasatt inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 29 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 56, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet.

Herr Asker: Om man jemför lagutskottets utlåtande i denna fråga förra året med det, som nu afgifvits, så finner man till sin för-

Ifrågasatt inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet. (Forts.)

våning, att samme motionär med samma motivering och samma yrkande då föranledde utskottet att hemställa, att motionen icke skulle till någon Riksdagens åtgärd föranleda, under det att utskottet i år ansett sig böra föreslå en skrifvelse till Kongl. Maj:t i enlighet med motionärens önskan. Förra året biföll Första Kammaren lagutskottets hemställan, i år tyckes meningen vara, att kammaren skulle i motsats till sitt beslut förra året bifalla motionen.

Hvad är det nu, som föranledt utskottet att i år intaga en annan ställning till frågan än i fjol? Jo, säger utskottet, det är särskildt *en* utaf motionären framhållen synpunkt, nemligen att under aktiebolagslagstiftningens skydd fast egendom i Sverige skulle kunna öfvergå i utländska mäns händer. Från min synpunkt sedt, fans denna fara sistlidet år lika väl som i år, och när lagutskottet då ej hyste någon fruktan för denna eventualitet, fattar jag ej rätt, huru utskottet kan tänka sig, att kammaren nu skulle vilja öfvergifva sin ståndpunkt från föregående år och inslå på en ny princip.

Lagutskottet säger sig icke vara i okunnighet om, att man tillförene ansett åstadkommandet af en begränsning i utländingars delaktighet i våra fastighetsegande bolag möta synnerliga praktiska svårigheter, men utskottet föreställer sig, att så icke torde vara förhållandet, och anger tvenne utvägar för denna frågas ordnande. Den ena vore ett ovilkorligt förbud mot aktiers ställande på innehafvaren, och den andra, att öfverlåtelse utan Kongl. Maj:ts medgifvande till utländing af aktie i fastighetsegande bolag skulle anses ogiltigt. Hvad den första utvägen vidkommer, kan jag icke finna annat, än att den skulle komma att göra en väsentlig förändring i den af Konungen och Riksdagen nyligen antaga aktiebolagslagen, och hvad den andra angår, så undrar jag, om man icke derigenom stänger möjligheten för aktieegare inom landet att belåna sina aktier i utlandet; ty om eganderätten till en aktie skulle öfvergå till fordringsegaren, men denne sedermera vägras tillstånd att innehafva aktien, så blir ju hans panträtt värdelös.

Vidare säger utskottet: »Vidkommande härefter motionärens förslag, i hvad dermed åsyftas en allmän begränsning af aktiebolags rätt att förvärfva fastighet på landet, anser sig utskottet böra uttala, att mot de ofta hörda klagomålen öfver den stora utveckling aktiebolagen tagit i vårt land befogade erinringar synas utskottet kunna göras. Utskottet vill i sådant afseende betona ej blott den nytta vårt lands industri haft af aktiebolagen, utan jemväl, att dessa bolag i regel på ett äfven med hänsyn till framtiden tillfredsställande sätt förvalta de fastigheter, som kommit i deras händer.»

Efter detta vackra vitsord åt aktiebolagen går utskottet med tanken på, huru den sjelfegande jordbrukareklassen kan komma att genom aktiebolagen minskas, raskt fram till sitt mål och säger, att utskottet »ansett sig böra skänka sitt förord åt motionärens hemställan».

Antingen är nu, enligt mitt förmenande, aktiebolagsformen för industriel verksamhet skadlig för den sunda utvecklingen i vårt land, och då bör den utdömas, eller ock är den förtjent af det vackra vitsord, som lagutskottet gifvit aktiebolagen, och då kan jag icke finna,

att man bör genom restriktiva lagbud söka att hindra vare sig aktiebolagen eller deras delegare att i vårt fria land fortfarande fritt få köpa och sälja, det må vara fast eller lös egendom.

Ifrågasatt inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet. (Forts.)

På denna sistnämnda grund och med åberopande af hvad jag i öfrigt anfört tillåter jag mig att vördsamt yrka afslag å utskottets nu föredragna hemställan.

Herr Philipson: Helt säkert har det nu föredragna, från lagutskottet aflåtna betänkandet hos de flesta, som med uppmärksamhet läst detsamma, väckt, jag vill ej säga endast förvåning, utan rent af förundran. Detta betänkande resulterar uti en hemställan diametralt motsatt den, hvartill utskottet förra året vid behandling af samma motion kom, och man har gjort det efter en motivering angående aktiebolags inköp af skogsegendomar, hvilken åtminstone jag för min del finner vara en motivering mera för afslag än för bifall till herr Åkerlunds motion. Dock ej nog med, att man kommit till den hemställan, som nu föreligger till afgörande, man har äfven uti betänkandets motivering i öfrigt uttalat åsigter och önskningar jemte denna hemställan så egendomliga, att jag ej tvekar att säga, att för affärsverlden dylika åsigter måste synas vara rent af förunderliga. Man har i betänkandet icke blott biträdt herr Åkerlunds motion och hvad deruti anförts, utan man har uttalat önskningar vida längre gående, än han synes hafva tänkt sig lämpliga eller åtminstone uttalat. Icke allenast att man, som herrarne säkert funnit, gått ut från den förutsättning, att det vore lämpligt, ja, att det vore behöfligt, att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhölle, »det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke, till tryggande af vårt lands sunda utveckling och vårt oberoende af främmande inflytande, inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å vår landsbygd finnes erforderlig», utan har till och med gått så långt, ehuru motionären ej ifrågasatt något dylikt, att man förordat, det aktiebolags rätt att förvärfva fastighet i stad borde tagas i öfvervägande vid möjligen blifvande lagstiftning i ämnet!

Nu ber jag att i likhet med den föregående talaren få fråga: hvad har då egentligen förefallit i vårt land beträffande denna fråga sedan förra riksdagen, under hvilken lagutskottet hemstälde om afslag å dylik motion. Ej kan det väl vara det något eller mycket ökade jobberiet med aktier, hvilket föranledt denna förändrade åsigt hos utskottets ledamöter, och icke heller kan det väl vara den omständigheten, hvilken väl snarare borde verka en motsatt uppfattning, att under senare åren från utlandet åter införts en mängd aktier i svenska aktiebolag liksom svenska obligationer, hvilka tillhört utländingar. Ej heller lär det väl vara det felet, att valutabehållningen i landet, som vi alla veta är ganska klen och för hvars förstärkande Riksdagen ansett sig böra fatta ett mindre vanligt beslut. Tvärt om böra väl sådana förhållanden, som visa, att vi behöfva utländskt kapital, mana till att icke inskränka den rätt, som aktiebolagens delegare kunna och böra ega, att låta utländingar få fritt och utan hinder köpa deras aktier, och jag kan således icke finna annat, än att dylikt förslag är en, jag må så säga, ansats till förtryckande af den associationsanda, som i vårt land så lyckligt och så tydligt gjort sig framträdande, och genom

Ifrågasatt inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet.
(Forts.)

hvilken allena vårt näringslif vunnit sådana högst betydande fördelar och erhållit en utsträckning, som man förr aldrig hade kunnat ana och som helt säkert aldrig kommit till stånd, derest ej aktiebolagslagen hade funnits och föranledt den sammanslutning till aktiebolag, hvarom de mindre kapitalstarke nu förenat sig. Det är detta slag mot aktiebolagsväsendet, som jag funnit vara beaktansvärdt i utskottets betänkande, och det är mot detta slag jag ber att få inlägga min skarpa protest; ty ingen kan väl förneka, att om ock en och annan gång af smärre bolags styrelser oegentligheter, ja, låtom oss säga mindre korrekta handlingar blifvit begångna, så har dock de svenska aktiebolagen jemte den stora nytta, de gjort vårt land, öfver hufvud taget väl häfdat sitt anseende för redbarhet och rättskaffenshet. Under sådana förhållanden har det synts mig egendomligt, att utskottet i sin motivering velat framkomma med förslag eller åtminstone antydningar, huruledes man skulle kunna hindra svensk jordegendom och svensk fastighet att komma i utländingars hand genom att såsom ogiltig förklara försäljning utan Kongl. Maj:ts tillstånd af aktier i svenska bolag till utländske män. Jag fattar icke, hur det är utförbart att förhindra det fria förfogandet af aktier, och jag tror mig åtminstone ej behöfva befara, att, om verkligen Riksdagen — denna kammare gent emot sitt beslut i fjol och gent emot min förhoppning — skulle biträda lagutskottets hemställan, vår regering skulle komma att framlägga förslag i det syfte, betänkandets motivering angifver.

Man har i betänkandet uttalat, att det kanske vore lämpligt, att aktiebolag ej skulle få förvärfva fastigheter. Vet man då, hvad detta skulle betyda, och kan man nämna några af de aktiebolag, som ej ega fastigheter och hvilka ej för sin verksamhet äro nödsakade att förvärfva sådana. Jag behöfver ej erinra om alla våra industriella bolag, om de stora sockerbruken i Skåne och annorstädes, jag erinrar blott om bolag, hvilka visserligen *kunna* undvara fastigheter, men dock besitta sådana, jag menar våra bankaktiebolag. Är det tänkbart, att här i vårt land finnes aktiebolag, som ej är eller har fördel af att blifva fastighetsegare? Ja, såvidt jag känner, ett enda, det eger visserligen ingen fastighet, det kallas Teaterobligationshandelsaktiebolaget.

Nu är utskottets afsigt tydligen den, att vi skola söka hindra utländingar att besitta svensk jord och svenska skogar. Ja, så långt är jag med, d. v. s. jag skulle gerna vara med, derest det vore utförbart. Men, mina herrar, det är ej utförbart, och allra minst på det sätt, som här föreslås. Låt vara, att, mot all rimlighet, den föreslagna skrifvelsen beslutas och Kongl. Maj:t sedan framlägger förslag till lag i det syfte, betänkandet innehåller, och en dylik lag varder antagen, tron I, mina herrar, att det skulle kunna hindra utländingar att besitta svensk egendom? Skulle icke följden snarare blifva den, att exempelvis, då man grundar ett företag, hvartill behöfves ett kapital af 1 million kronor, för hvilket belopp man nu utgifver aktier, man i stället utsläpper endast en half million i dylika, mot det att man upplägger lån af en half million kronor i obligationer, hvilka senare försäljas till utlandet. Kan man tänka sig, att, om ock en lag mot all rimlighet komme till stånd, som skulle förhindra aktiers försäljande till utländingar, den skulle gå så långt att äfven kunna förhindra obligationers försäljning till dessa, för

så vidt Kongl. Maj:t ej gifver sanktion derå? Jag tviflar derpå, ehuru det vore konseqvent, men följden blefve då den, att om obligationerna köptes in af utländingar och om bolaget sedan går öfver ända, så säljas fastigheterna på konkursauktion, men få ej af utländingar köpas! Skulle nu den lagen träda i kraft, är ej svårt att förstå, hur det skulle gå med vår svenska kredit. Hvilka svårigheter skulle det icke blifva för såväl kommuner som enskilda att i utlandet få sin lånebehof fylda, och tron I icke, mina herrar, att svårigheter äfven skulle yppa sig för statens lånebehof. Närmast ligger ju dessutom den tanken, huru menligt på krediten för våra aktier en sådan af lagutskottet såsom önskvärd ansedd lag skulle inverka, och detta till stor skada, då många af oss, som äro aktieegare, kanske icke ligga inne med aktierna i egna kassaskåp, utan ofantligt många af dessa finnas belånade i våra banker och säkerligen en stor del äfven i utländska bankinrättningar.

Ifrågasatt inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet.

(Forts.)

Jag skall, innan jag slutar, anhålla att för de af herrarna, hvilka måhända ej tänkt sig denna associationsandas orimligt stora betydelse och ej hafva kännedom om, hvilka kapital som samlats genom bolagens sammanskott, nämna, att från och med år 1888 till och med 1898 hafva inregistrerats eller utaf Kongl. Maj:t sanktionerats bolag med ett aktiebelopp af tillhopa ungefär 500 millioner kronor. Nu kan visserligen sägas, att aktiebolagslagen, som stiftades år 1848, icke i början medförde bildande af så många och så kapitalstarka aktiebolag, men från denna tid och intill nuvarande kan dock utan öfverdrift antagas, att det af svenska aktiebolag sammanskjutna kapital uppgår till i rundt tal en milliard, och hvad det betyder att rubba grundvalen för associationsandans bestånd eller dess nuvarande frihet, är ej svårt att förstå, liksom ej heller att fatta den fara för vårt näringslif, som den antydda lagstiftningen skulle föra med sig.

Då jag läste betänkandet och de åsigter, som utskottet deruti uttalar, trodde jag verkligen, att slutet skulle blifva någonting annat, någonting radikalt och genomgripande, att utskottet helt enkelt skulle hemställa om förslag till en lagstiftning, der första och enda paragrafen i lagen skulle lyda så: »i Sveriges rike få inga aktiebolag finnas.»

Jag anhåller få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Hasselrot: Den första anmärkning, som af de föregående ärade talarne gjorts emot utskottet, var, att utskottet i år ändrat ställning. Jag erkänner faktum och skall be att få försöka gifva skäl för detsamma.

En af anledningarna för utskottet att i år intaga en annan ståndpunkt än i fjol är att söka i den omständigheten, att utländingar i vårt land kunna begagna aktiebolagslagstiftningen såsom ett medel att i stor skala blifva jordegare. Nå väl, säger den förste ärade talaren, men den eventualiteten förefans redan år 1897. Det är sant, men dock hade dylika förvärf af jordegendom då icke vunnit en sådan utveckling som under den senaste tiden. Man måste verkligen blifva orolig för den sunda utvecklingen i vårt land, då man hör berättas, hurusom det ena stora millionbolaget efter det andra vecka efter vecka inköpes af utländska kapitalister. Jag för min del tror, att uti detta förhållande ligger en allvarlig fara för vårt lands framtid och för dess

Ifrågasatt inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet.

(Forts.)

sjelfständiga ställning. Det är ju ett kändt faktum, huru hänsynslöst stora utländska magter skydda sina undersåtar, då de komma i kollision med rättsförhållandena i små stater. Den rättssynpunkten är ju redan i vårt land erkänd, att ingen utländsk undersåte får besitta svensk jord, med mindre han vunnit Kongl. Maj:ts tillstånd. Jag frågar då, om icke den närmaste konseqvensen af detta stadgande är, att man försöker få en lagstiftning till stånd, hvilken hindrar utländingar att på omvägar nå samma mål, och detta i mycket högre grad, än hvad som kan ske beträffande en eller annan enstaka egendom? På denna fråga har lagutskottet äfven ansett sig böra svara ja, och granskar man det sätt, hvarpå lagutskottet tänkt sig, att det önskade resultatet skulle kunna vinnas, så tror jag, att man i motsats till den siste ärade talaren måste erkänna, att den föreslagna vägen mycket väl kan beträdas. De föregående rättsförhållandena skulle nemligen lemnas oberörda, men man kunde mycket väl få in den bestämmelsen i aktiebolagslagen, att alla aktier skulle vara stälda till viss man, och derjemte stadga, att öfverlåtelse af sådan aktie till utländing icke blefve giltig, förrän Kongl. Maj:t godkänt öfverlåtelsen. Så är förhållandet beträffande all annan fastighet; ett köpebref till utländsk man eger giltighet endast, om Kongl. Maj:t gifvit sitt godkännande.

Nu säger man visserligen, att detta i hög grad skulle skada vår kredit, enär man icke med samma lätthet som nu skulle kunna belåna aktier, och att man sålunda skulle nödgas se sig om efter åtskilliga andra utvägar för att erhålla penningar. Jag medger, att vår kredit på detta sätt skulle kunna blifva i viss mån inskränkt, men jag tror också, att olägenheten deraf icke är särdeles betydande, utan att vi finge finna oss i densamma.

Redan nu hafva vi ju samma svårighet, när det gäller att i utlandet placera inteckningar i fastighet, hvilken en utländsk innehafvare af inteckning ej får köpa utan Kongl. Maj:ts tillstånd. Värdepapper kunna dock icke till följd af dylika bestämmelser förlora sitt reella värde.

Man invänder vidare, att följden skulle blifva den, att aktiekapitalen blifva mindre, och att vederböraude i stället skola föredraga att taga stora obligationslån och placera dem i utlandet. Ja, det går naturligtvis för sig att så göra, men olyckan blir då mycket liten, ty under sådana förhållanden få fordringsegarne icke annat än fordringsrätt, på samma sätt som de genom hypotekslånen hafva en dylik rätt till våra intecknade fastigheter. En dylik rätt gifver icke utländingarne anledning att komma i beröring med våra domstolar och våra administrativa myndigheter, då de ej hafva någonting att säga rörande egendomens skötsel eller förvaltning. De få nöja sig med sin fordran, den må nu heta inteckning eller obligation, och skall fastigheten säljas, så få de ej köpa den utan att dertill hafva erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd. Jag tror således, att i denna del, som är den första delen af lagutskottets betänkande, mycket goda skäl kunna anföras för utskottets förslag.

Jag erkänner, att senare delen af betänkandet är svagare, hvadan jag från början var benägen att ställa mig som reservant mot utskottets betänkande i denna del. Lagutskottet har nemligen, utom hvad jag

nyss nämnde, jemväl ifrågasatt åstadkommandet af en utredning, huruvida icke en inskränkning af aktiebolags förvärf af fastighet i allmänhet kunde vara behöflig. Utskottet har dock i sammanhang härmed erkänt fördelarne af dylika bolag och allt det goda, som de uträttat. Det kan också icke nog kraftigt betonas, att vårt land för sin utveckling och sin starka ställning i väsentlig mån haft att tacka aktiebolagen, dessa sammanslutningar af de små kapitalen till stora företag. Detta har utskottet erkänt såväl i afseende på landtbruket och industrien som äfven i afseende på bibehållandet af våra skogar. Men — det finnes nemligen ett men — det råder en alltmer och mer allmän klagan i vårt land, att aktiebolagen på vissa trakter tränga undan den sjelfegande allmogeklassen, och då det för vårt lands framtid och dess inre politiska ställning är af väsentlig vigt, att dessa mindre jordegare icke alltför mycket minskas i antal, synes det icke vara orimligt att i sammanhang med den först begärda utredningen rörande utländingars rätt jemväl ifrågasätta en utredning om lämpligheten att i viss mån inskränka aktiebolags rätt att förvärfva fastighet. Det har aldrig, det vågar jag säga den ärade representanten på norrköpingsbänken, varit ifrågasatt af någon, såvida jag hört åtminstone, att aktiebolags förvärf af fastighet skulle förbjudas, och icke heller att rätten härtill i väsentlig mån skulle inskränkas, utan man har endast begärt, att Kongl. Maj:t måtte tillse, huruvida en begränsning kan och bör i detta afseende ega rum. Skulle en sådan utredning — hvilket jag håller för mycket sannolikt — visa, att en dylik begränsning icke är erforderlig, hafva vi då icke alla vunnit hvad vi åsyftat? De, som nu äro oroliga, skulle blifva lugnade genom en dylik utredning, och de, som äro nöjda med de nuvarande förhållandena, skulle icke behöfva emotse någon föränding. Kammaren må icke tro, att denna oro är inskränkt till några fa personer, ty det har visat sig, att Andra Kammaren gång efter annan i känslan af denna oro antagit skrifvelseförslag i den åsyftade rigtningen. Jag tror sålunda, att ur denna synpunkt sedt frågan är väl värd att genom Kongl. Maj:ts försorg blifva utredd af opartiska myndigheter.

Ifrågasatt inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet. (Forts.)

Det är på sådana grunder, jag jemväl, ehuru med en viss tvekan, anslutit mig till lagutskottets hemställan äfven i dess senare del, hvadan jag alltså nu tillåter mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Ehrenheim: Om lagutskottets *förslag* kan man åtminstone säga, att det står i öfverensstämmelse med den afgifna motionen, och att det sålunda icke i formelt afseende kan möta några betänkligheter. Men detta är mer, än man kan säga om sjelfva betänkandet. Betänkandet innehåller nemligen en framställning om inskränkning för utländing uti rätten att besitta grufvor, det innehåller en framställning om begränsning af rätt för utländing att köpa aktier, hvaraf icke något spår finnes uti lagutskottets hemställan, lika litet som der talas om inskränkning af utländings rätt att köpa fastighet i stad. Mig synes det dock vara ganska betänkligt att uti ett utskottsbetänkande införa framställningar, som gå ut på en blifvande lagstiftning, utan att denna framställning sedermera förekommer uti utskottets förslag till beslut. Riksdagen tager nemligen endast i skär-

Ifrågasatt inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet. (Forts.)

skådande utskottets förslag till beslut, men när sedan Riksdagens skrifvelse i anledning af detta beslut justeras, kan det lätt hända, att dessa lagutskottets i betänkandet uttryckta förslag och önskningar, hvilka kamrarne i sjelfva verket icke hafva pröfvat, kunna blifva uttryckta i skrifvelsen, då ju hvar och en vet, att dylika skrifvelser icke blifva underkastade den granskning, som de under sådana förhållanden otvifvelaktigt skulle behöfva.

Hvad nu sjelfva saken beträffar, så delar jag alldeles icke den farhåga för utländingar och den önskan att isolera Sverige, som på så många håll framträdt. Jag vill dock icke nu uppehålla mig så mycket vid denna min uppfattning, utan jag skall stanna vid sjelfva lagutskottsbetänkandet, hvilket går ut på, att aktiebolag skola inskränkas i sin rätt att förvärfva fastighet. En sådan inskränkning strider efter min uppfattning i hög grad mot alla sunda lagstiftningsgrundsatser liksom ock emot alla sunda nationalekonomiska åsigter. Jag vill äfven erinra derom, att man genom att inskränka bolags rätt att köpa fastighet tillika inskränker alla svenska medborgares rätt att sälja fastighet; ty får ej bolag köpa fastighet, så får heller ingen sälja fastighet till bolag. Det lär väl vara uppenbart, att huru stora olägenheter det också måste blifva för bolagen, om de icke skulle få förvärfva den fastighet, de behöfva, så blifva olägenheterna icke mindre för den, som önskar sälja sin fastighet, då han nemligen genom en dylik lagstiftning som den här ifrågasatta skulle vara förhindrad att sälja sin fastighet till ett bolag, hvilket till äfventyrs kunde vara benäget att för fastigheten betala en större köpeskilling än någon annan. Nu har motionären gjort ett slags utredning om utvecklingen af bolagens egendomar under senare tid. Jag vill då icke fästa mig vid, att motionären genom sin uppställning af siffrorna — eller snarare genom det sätt, hvarpå han skrifvit dessa siffror — kommit till det resultat, att bolagen inom de nordligaste länen, Norrland och Kopparbergs län, skulle ega 1,061,000 mantal, under det att enligt den officiella statistiken rikets hela mantal uppgår till 67,001 och ett bråktal. Jag vill icke fästa mig härvid, ty jag har af lagutskottets ordförande fått den upplysning, att detta beror på, att de tre siffrorna, som stå efter det sista kommat, skola vara decimaler, fastän de äro lika höga som de, hvilka stå framför kommat. Men allt detta rör de norrländska länen och Kopparbergs län. Nu är det likväl att märka i afseende å dessa län, att de af många — d. v. s. icke Kopparbergs län, som varit derifrån befriadt — ansetts böra stå under ett visst förmynderskap. Så har beträffande de norrländska länen år 1894 aflåtits en skrifvelse, hvilken äfven föranledt en undersökning, som lärer vara fullbordad; men något förslag i anledning af denna undersökning har jag åtminstone mig icke bekant. Jag kan mycket väl förstå, hvarför det icke framkommit något sådant förslag, ty att åstadkomma ett sådant är nog förenadt med ganska stora svårigheter. Emellertid kan jag med anledning af 1894 års riksdagsskrifvelse icke behöfva särskildt yttra mig om de norrländska länen och Kopparbergs län. Men i afseende å det öfriga Sverige säger motionären, att bolagen ega till $81^1/_2$ millioner taxerade fastigheter. Skilnaden mellan taxeringsvärdet för hela Sverige och för Dalarne och Norrland uppgick år 1897 till 1,858

millioner. Då torde väl siffran 81½ millioner icke vara så afskräckande, i synnerhet om man erinrar sig, att i denna siffra ingår troligen till allra största delen sådan egendom, som förut varit samlad på en hand, men sedan med anledning af arfskifte eller andra förhållanden gått över till bolag. Det synes mig således, som om det icke i dessa siffror, som motionären får antagas hafva sökt göra så afskräckande som möjligt, skulle ligga någon anledning till en exceptionel lagstiftning.

Ifrågasatt inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet. (Forts.)

Hvad nu bolagens verksamhet beträffar, så har den blott fått fördelaktiga vitsord äfven af lagutskottet, och något annat lärer väl icke heller vara möjligt för den, som känner till den industriella utvecklingen före och efter det bolagen börjat verka i något högre grad. Det är temligen säkert, att utan bolagen skulle vi hafva varit utan de enskilda jernvägarne, det är temligen säkert, att utan bolagen skulle alla de stora industriella etablissementen antingen icke uppkommit eller åtminstone icke vunnit den stora utsträckning, som för närvarande är förhållandet, och det är med all säkerhet ett fullkomligt ogrundadt påstående, att bolagen förvalta sin egendom eller behandla sina underordnade sämre, än de enskilde göra. Det finnes tvärtom många skäl att antaga motsatsen. I spetsen för ett bolag sättes vanligen en person med stor duglighet och stora insigter, och att en dylik person får ledningen af en enskild egendom beror dock mera på en tillfällighet. Bolagen hafva dessutom större krafter än den enskilde, och ser man på våra stora bolag, skall man nödgas erkänna, att det sätt, på hvilket de sörja för sina underhafvande, är särdeles förträffligt och förtjenstfullt.

Min uppfattning är således den, att man icke har anledning att rida spärr mot bolagen, och att man således icke heller bör underkasta dem en så äfventyrlig och principielt origtig lagstiftning, som nu af lagutskottet blifvit ifrågasatt.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr af Burén: Jag ber att få betona, att här är icke fråga om bildandet af bolag i allmänhet, utan här är endast fråga om att begränsa bolagsförvärfvandet af fast jordegendom på landet.

Den ärade talaren från Norrköping utbredde sig öfver, att det icke fans några bolag, som ej egde fastighet. För min del, och jag tror äfven utskottet, vilja vi ingalunda hindra den ärade talaren eller hvem det vara må att bilda fastighetsbolag, såsom bankbolag, försäkringsbolag, industribolag m. fl. andra bolag, men detta kan ske och sker utan att flera qvadratmil jord dertill behöfva förvärfvas.

Den ärade talaren från uplandsbänken kritiserade de af motionären angifna decimalsiffrorna, ehuru motionären i full öfverensstämmelse med statistiska cetralbyråns på nådigste befallning utarbetade redogörelse upplyst oss om, att ifrån år 1885 till år 1895 sågverksaktiebolagens förvärf af jordegendom inom Dalarne och Norrland stigit från 555,467 mantal med ett taxeringsvärde af 18,249,500 kronor år 1885 till 1,061,222 mantal med ett taxeringsvärde af 47,008,230 kronor år 1895. För min del tackar jag motionären för denna upplysning och anser det vara ett mycket sorgligt förhållande. Den ärade talaren

Ifrågasatt inskränkning i aktiebolagsrätt till förvärf af fastighet å landet. (Forts.)

nämnde äfven, att för öfrigt i vårt land bolagsförvärfvet af fast jordegendom på landet är en obetydlighet. Må så vara, men all anledning är att förmoda det, att alla större jordegendomar, som ännu äro i enskild mans ego, så småningom komma att förvandlas till bolagsegendom, sedan det numera är omöjligt att förvandla dem till fideikommiss.

Ett faktum är, att den sjelfegande jordbrukare- och hemmansegareklassen år efter år förminskas just på grund af det obegränsade bolagsförvärfvet, och då denna samhällsklass enligt mitt förmenande utgör nationens merg och den i bästa mening samhällsbevarande delen af vårt folk, så är min öfvertygelse den, att det nu rådande förhållandet utgör en stor våda för landets lugna och sunda utveckling uti en samhällsbevarande anda. Den personlige arbetsgifvaren och det personliga husbondeväldet ställer sig långt högre och för landet lyckligare än det opersonliga bolagsväldet.

Det skulle derför, enligt min uppfattning, vara synnerligen att beklaga, om Första Kammaren ännu en gång afvisade tillfället att besluta, såsom utskottet härutinnan föreslagit. Jag anser mig derför för min del skyldig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Dahlberg: Jag har icke begärt ordet för att direkt yttra mig rörande betänkandet i dess helhet. Men jag anser mig uppfordrad att uttala mitt beklagande af, att motionären i sin motion gjort följande uttalande: »I mellersta och södra delarne af vårt land har helt säkert ganska allmänt antagits, att den nya lagen om egostyckning, hemmansklyfning och jordafsöndring skulle vara egnad att delvis häfva de missförhållanden, som aktiebolags, bolags och firmors förvärf af allmogens hemman och skogar i våra norra län förorsakat, hvarför man der förvånades» — märken väl, mina herrar: »förvånades» — »öfver den välvilja, hvarmed denna lag emottogs af målsmän för trävarurörelsen derstädes såväl som ock af tidningar, hvilka tyckas stå denna rörelse nära. Ledsamt nog har jag först sent omsider fått anledning förmoda, det välviljan mot den nya lagen i allmänhet icke just härrörde från önskan att inom de orter, hvarest trävarurörelsen slagit under sig nära nog all jord, som tillhörde enskilde, åter se ett fritt och burget bondestånd uppkomma, utan fast hellre deraf, att lagen i fråga dels är egnad att mildra den ovilja, hvarmed skogsbolagens tilltagande välde numera åses» o. s. v. Jag vågar bestämdt påstå, att motionären här begått ett fullständigt misstag, och då jag i min obetydliga mån sökt bidraga till den ifrågavarande lagens tillkomst, kan jag icke utan förvåning finna, att ett dylikt uttalande förekommer i en offentlig handling. Jag vågar säga, att flertalet af de större sågverksegarne i Norrland fortfarande med mycken tillfredsställe skola se, om till följd af egostyckningslagen ett fritt och burget bondestånd kan utveckla sig.

Jag har naturligtvis icke något yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hem-

stält samt vidare på afslag derå, och förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller, hvad lagutskottet hemstält i sitt utlåtande n:o 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 32;

Nej — 63.

Ifrågasatt ändring i vissa delar af sjölagen.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 29 nästlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 57, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ändring i och tillägg till vissa delar af gällande sjölag.

Herr Sandberg: Då jag i 30 års tid bott i en sjöstad, hvarifrån en mängd trävaror exporteras, har jag ofta nog haft tillfälle att se, till hvilken orimlig höjd däckslaster i senare tid uppstaplats, äfvensom att fartyg, som sannerligen icke sett ut för att kunna uthärda det minsta oväder, utan besigtning fått afsegla till hvilken ort som helst. Jag anser derför, att motionären icke saknat anledning att väcka förevarande motion. Och då det äfven af utskottet medgifves, att de af motionären föreslagna lagbestämmelserna stå i någorlunda öfverensstämmelse med hvad som är lag i England, är väl hans förslag icke så opraktiskt, som utskottet påstått.

Jag har endast velat uttala denna min åsigt utan att framställa något yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemstält.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 28 och 29 sistlidne månad bordlagda utlåtanden:

n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 86, 87, 123 och 148 §§ i strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881,

n:o 53, i anledning af väckt motion angående ändring af 27 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet, och

n:o 54, i anledning af väckt motion med förslag till lag om beräkning i vissa fall af tid, som afses i lagen om skydd för vissa mönster och modeller,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Upplästes följande två ingifna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare, friherre *G. Åkerhielm* är af sjukdom (Bronchitis subacuta) hindrad att under dagens lopp lemna sina rum, intygas härmed.
Stockholm den 3 maj 1899.

Tor Lamberg,
legit. läkare.

Att excellensen grefve *Douglas* för genomgående af en brunnskur i Karlsbad är i behof af 6 veckors tjenstledighet, intygar,
Stockholm den 21 april 1899,

Jonas Wærn,
med. d:r, professor.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde,

hvarjemte kammaren, likaledes på hemställan af herr talmannen, medgaf, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 3,30 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne månad.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets memorial n:o 7 a, angående fastställande af ett ordinarie anslag under sjette hufvudtiteln, äfvensom

lagutskottets utlåtande och memorial:

n:o 61, i anledning af väckta motioner angående vissa ändringar i lagstiftningen rörande inteckning i fast egendom; och

n:o 62, i anledning af ej mindre återremiss från Första Kammaren af vissa delar af det i utskottets utlåtande n:o 51 framlagda förslag till lag angående ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken, än äfven kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande samma förslag.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 59, till Konungen, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 32, med förslag till lag angående vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap, dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjerde hufvudtiteln i punkten 34 gjorda framställning om anslag till försöksmobilisering, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 33, angående dagaflöning åt värnpligtig vid tjenstgöring i visst fall under år 1900.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen: konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 13—18, statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 80—85, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande och memorial n:is 8 och 9, bevillningsutskottets betänkande n:o 29, lagutskottets utlåtanden n:is 58—60, äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 10 och 11.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade:

Jag tillåter mig hemställa, att å föredragningslistan till morgondagens plenum måtte bland två gånger bordlagda ärenden uppföras först bevillningsutskottets betänkande n:o 29, derefter sammansatta stats- och lagutskottets betänkande n:o 7 och statsutskottets betänkanden n:is 80, 81 och 82 i nu angifven ordning samt vidare öfriga ärenden i den ordning, hvari de förekomma å föredragningslistan för detta plenum.

Denna hemställan bifölls.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,46 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Stockholm, Ivar Hæggströms boktryckeri, 1899.